

وارلیق

آیلیق تورکجه و فارسجا فرهنگي نشریه
مجله ماهانه فرهنگي فارسي و ترکی آذری

ایکینجی ایل صایی ۳ (آردیجیل صایی ۱۴)
سال دوم شماره ۳ (شماره مسلسل ۱۴)

خرداد ۱۳۵۹

VARLIQ

Monthly
PERSIAN AND TURKISH JOURNAL
2nd Year No. 3 (Serial No. 14)
Jun 1980

Address: Mossadegh Ave. Bidi Str. No. 17
Tehran, Iran

قیمت ۷۰ ریال

ایچینده کیلر

(فهرست)

صفحه

- ۱- شعریمیزده قافییه مسئلهسی : دکتر حمید نطفی ۳
- ۲- بیتمه‌میش سنفونی : دکتر حمید نطفی ۱۱
- ۳- آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباخیش (۱۲): دکتر جواد هیئت ۱۲
- ۴- نشئه‌نین قصیددسی و پرفسور تورخان گنج‌دای‌نین تدقیقلری ۳۰
- ۵- آیریلیق: استاد شهریاردان ۳۳
- ۶- خلق شاعری سهندین یارادیجیلیغی‌نا بیرباخیش: گنج‌علی صباحی ۴۱
- قلیمین‌سی : رحیم جادنیکو ۵۱
- ۸- شکیلچیکلر (پسوندا یا صون‌الکر) : منظوری خامنده‌ای ۵۴
- ۹- مقدمه‌ای بر کتاب علی‌مسیو : صمد سرداری‌نیا ۵۶
- ۱۰- در رثای کتابون : پرفسور غلام‌حسین بیگدلی ۶۲
- ۱۱- علی‌آقا کورچایلی و نات ائندی. ۶۳
- ۱۲- شاعر اولمز : ساوالان. ۶۵

وارلیق

ایلیق تورکجه و فارسجا فرهنگي نشریه
مجله ماهانه فرهنگي فارسی و ترکی آذری

ایکینجی ایل صایی ۱ (آردیجهیل صایی ۱۴)
سال دوم شماره ۳ (شماره مسلسل ۱۴)

خرداد ۱۳۵۹

شعریمیزده قافیه مسئلهسی

دوکتور حمید نطقی

خلقییمیزین شعر و گوزل سوزده اولان درین علاقهسی شبههگوتورمز،
لایلاردا احساسلی بیان قدرتی، ناغیللارین باشلاریندا و موندلاریندا
و یغریشر اورتالاریندا گلن موزون عبارهلر، سایاچیلارین سحرلی
فورموللار، بنزهین سایالاری، عاشیقلارین قوشمالاری، اوپونلاردا اوغو
نان و تکرارلار، منظوم جملهلر، داستانلاریمیزداکی جاذب پارچالار،
آغیرلارداکی ماهنیلار، سینهدن سینیه کئچن بایاتیلار، قولقلاردا...
چینگیلدهمین و اوردهکلره اوتوران آتالار سوزی و سایر بیر یاندان،
دفتزلر دولوسو شعر نوعلاری (عروض وزتینده + آنا دیلینده و یا
خود فارسجا - کلاسیک شعرلر، بارماق حسابی - هجایی - شعرلر، اصطلاح
ها آغ و آزاد - سربست - شعر اطلاق اولونان بدیعی اثرلر) او بیر
یاندان، کیچیک و بئویوکلریمیزین گوزل سوزو شعره اولان صونسوز عشق-
لریمیزین مثاللریندن دیر. صون زامانلاردا، انقلابین نتیجه سینده،
دیللر آچیلینجا، مجموعهلر (مجله لر) و کتابلار دولوسو شعر چاپ
اولدی. نشره نسبتله شعر حیرت و شریجی درجه ده چوخیدی.
اوغریجی لار شعره داها آرتیق رغبت گوستردیلر. اثری وجوده

شعره قارشی گؤسته ریلن بو رغبتین مختلف سبیلری وار، بونلاری
آختاریب و جدی بیر تدقیق موضوعی کیمی قبول ائتمک محقق و عالمر
بیمیزه دوشن بیر وظیفه دیر.

بورادا، شعر مسئله لریمیزدن بیرینی اولان قافیه خصوصوندا
قیصا جا، بیر نجه نقطه یه دقتلری جلب ائتمه کی فایدالی گؤروروک،
بیلدیگینیز کیمی قافیه شعرین شکل نظریندن مهم عنصرلریندن بیر-
یسی دیر و دیلیمیزده اؤزونه گؤره (قارسجا و عربجه نین قافیه
شرطلریندن و اصولوندان تماما فرقلی) خصوصیتلره مالک دیر، اوخو-
یوجیلار، آنادیللرینده کتاب و مجموعه چاپینین ممنوعیتی ایل-
ینده، بلکه بو خصوصیتلری یاددان چیخاریلار و بو سببه گؤره اوخو
دوقلاری شعرلر حقینده، دوغری - دوروست قضاوت ائتمک ایچون، کیچیک
بیر تذکر و "تازه دن یادا سالماغا" احتیاج حس ائلیرلر. بو یازی دا
قافیه باره سینده اجمالی بیر تعریف کان صونرا، بیزیم شعریمیزده،
قافیه نین خصوصیتلرینی فارسجا یلا مقایسه لی اولاراق ایضا جا چالیشا-
جا غیق.

قافیه نه دیر؟

قیصا جاسی " ایکی و یا داها چوخ مصرع آراسینداکی - بخصوص
مصرع صونلاریندا - س بنزه رلیگی دیر "داها دقتلی و مفصل تعریف
ایچون شمس الدین محمد بن قیس الرازی نین هجری ۷ - نجی عصرین با-
شلاریندا یازدیغی قیمتلی آبد، " المعجم فی معاییر اشعارالعجم "
کتابینا مراجعه ائتمک لازم دیر.

بو کتابین ایکینجی قسمنین بیرینجی بابیندا بئله یسار -
یلبیدیر:

" و اما قافیت بدانک قافیت بعضی از کلمه آخرین بیت
باشد بشرط آنک آن کلمه بعینها و معناها در آخر ابیات
دیگر متکثر نشود پس اگر متکثر شود آنرا ردیف خوانند.
و قافیت در ما قبل آن باشد چنانک:

رخ تو روشق قمر دارد لب تو لذت شکر دارد.

چون کلمه دارد در این شعر متکثر آمد آنرا ردیف خوانند

وقافیت در کلمه "قمر" و "شکرست" و چون ماقبل راء قمر و شکر
متحرک است قافیت این شعر حرفی و حرکتی بیش نباشد حتی حرف
راء و حرکت ماقبل آن و اگر ماقبل حرف آخرین از کلمه
قافین ساکن باشد، چنانکه

ای ترکس برخمار تو مست دلها زغم تو رفت از دست
قافیت آن از "آخر کلمه باشد تا به نخستین" حرکتی که پیش
از سواکن آن بود پس قافیت این شعر دو حرف و حرکتی بیش
نباشد و آن سین و تاء است و حرکت ماقبل آن ...

دنیا شعرینده قافیه اولجی - وزن - دن چوخ صونرالار وجوده گلمیشله
ایلک شعرلرده قافیه یوخدی . مثلا حتی رنگین ادبیات و اینجه شعرلر
یارادیلما سینا رغما واپون شاعرلری بوگونه چک قافیه ایشلتمه مگده
دیولر .

قافیه دن قایاق شاعرلر آرادا بیر کلمه لرین آنجا ق بیرتک سین بنزور
لیکینی ، شعرلری ایچون کافی گؤرورلر . بو ناقص قافیه یه (آسونانس)
دقیولر . اوروپا دیللرینده تقریبا ۱۲ - نجی عصرده یاراش - یاراش
قافیه ، آسونانسین یئرینی آلدی . مثلا فرانسه شعرى نین بؤیوک اسکى
اثرلریندن " شانسون دی رولان " دا اکثرا " ناقص قافیه لر " رغبت
اقدیلیمیشدیر . داها صونرالار قافیه یه دقت اقدیلدی ، بو خادشه فرانسه
و اینگیلیس شعرینده چوخ ایره لی لهدی . لکن اسپانیول دیلینده دایما
آسونانس قافیه دن داها چوخ رغبتده دیر . عصریمیزده تازه دن قافیه
اهمیتینی ایتیرمگده دیر .

قافیه مسئله سی دیللرین اوز خصوصیت لری ایله یاخیندان باغلی
دیر . هند - اوروپائی دیللرده بئله بو نظردن بؤیوک فرقلروار . مثلا
بو زمره دن رومانس دیللرینده مصوت لرین بیر - بیریه رابطه سی
چوخ مهم دور ، حالبوکی توتونیک (*) دیللرده قافیه معین صامتین
اوستونلوگونه دایانیر . حتی اینگیلیس دیلینده ایرلاندالی اصل لری
شاعرلر قافیه نین دقیق قانونلارینی اینگیلیس اصل لی شاعرلردن داها
آزمایات اتمیشلر . طبیعیدیر کی ، بو باره ده اختلاف ، هند - اوروپا
پائی دیللری عائله سی ایچه ری سینده بو قدر چوخ اولورسا ، بودیللرله

* اؤرمن و انگلوساکسون و اسکاندینا و دیللری

قوهوم اولسایان مثلا تورک دیللی آراسیندا فرقلر البته داها بویوک اولاجاقدیر. لکن بو اختلافی بادیوشمک هر زمان آسان دگیلدی. بونسون اساس سببلریندن بیرینی بیزیم دیوان ویا خود قلاسیک ادبیاتیمیزین فارسی و عربی نظم لری نین قافیہ قاعدا لرینا گلدیگی قدر مراعات ائتمه یکلریدیر. بو حال قلاسیک دیوان ادبیاتیندا فارسجا و عربجه کلمه لر بول - بول ایشله ندیگی ایچون بیر آزار آسانلاشیردی. زیرا قافیہ لر اکثر فارسی و عربی کلمه لریندن دی و مسئله پیس - یاغشی حل اولوردی خلق شاعر لری و عاشیق لارین دیلی خلقین دیلینه داها یاغین ایدی. بونا گوره اساس مشکلات بورا دان باشلیردی. ایندی گوره ک بو مسئله لر نه ایگه و نه جور حل چاره سی واردیر؟

مسئله لر و چتینلیک لر

قافیہ نین (و ها بئله عروضون) فارسجا یا تطبیقینده تا ایتدا - دن مشکلات وجوده گلدی. عیبلی و ناقص و حتی (قافیہ تکنیکی عیبین حکم لرینه گوره) غلط قافیہ لر، دری شعری نین اوستالاری نین بئله نده ائیرلرینده گوره چاربار، بونقطه نی بیر آزار تفصیلاتلا مطالعه ائتمه گ وجوده گلن خطا و نقصانلارین گناهینی یوزده یوز شاعرین بویونونا قویما قدا حق سیز اولدوغوموز آچیقا چیخار.

مشکلات او قدر چوخ دورکی، قافیہ قاتونلارینی تدوین و توجیه ائلییه ن لر بئله انواع تفسیر و تعبیرلرایله اکثر موردلرده جواز - و غیره که مجبور قالمیشلار. سوزی قیما کسمک ایچون المعجم دن بیر نتیجه مثاللا کفایت لهنه چکیک.

قافیہ نین اساسدا اصلی و عینی جنس دن کلمه لر آراسیندا بیر رابطه اولدوغونا گوره مورفم لر (بورادا پسوند لر) جدی مسئله لر یارادیر. مثلا: " مشهور ترکیب " کلمه لرین بیر بیرلریله قافیہ اولماسینا اذن و ثریله بیرسه ده " کثرت استعمال " دان تک کلمه کیمی گورسه دن ترکیب لری استثنایا ائتمک گره کمیشدیر. رنجور / مزدور، دانشمند / خداوند، دانا / بینا، قافیہ لرینه اجازه و فریولر، لکن گلستان / عیسان عیبلی ضاییلیر. بو نوع " جواز " نین حدودی گشت - گشتنه گنجیشله بیر، مثلا ترکیب حالیندا اساس ریشه نین تغییرتا بدینی مورد - لرده، معین ترکیب لرین قافیہ کیمی ایشله دیلمه سینه اجازه و فریولر:

" قافیه وراق " بن شعرینی، شمس الدین محمد بن قیس الرازی مثال
گتیریر و اونون قافیه لرینی جایز بیلیر :

" همه ملاحت و آهستگی و شوم تراست

دل من و دل تو چون دویار ساخته اند

مراست آن تووان من ای نگار تراست

مرا نشاط قرین است تا تو یار منی

دلا بنار قرینی به از نشاط کراست

وقیاس آنست کی اگر چنین برهنیال بکدیگر ندارند و در اشعار

قصیده پراکنده آرند روایا شد... " (صحیفه ۲۱۱)

و فردیگی حکمون مجبوری اولدوغو شعرین صونوا اضافه اقتدیگی سوزلر

دن آیدین دیر.

" الف تنوین " ین ده قافیه اولما یا جافی بیر پارا ملاحظه لیره

گوره گئنه جوخ قطعی دگیل دیر.

"... الفات تنوین چنانکه رایت رجلا" و اشتریت جملا" نشاید کی

روی سازند چی در اشعار عرب هم جایز نیست کی بنا قافیت بر

آن نهند و اگر ضرورت افتد همچون الفاظ جمع باید کی از مشهور

ات کی مفداول باری کوبان است عدول نکنند چنانکه احقا و عمدا

و مرحبا و قطعا و آج خاقانی گفته است... " (ص ۲۱۲)

فارسیا دا بول - بول "آب" ترکیباتی وار بونلاردان ایسه :

"... آب و کوزاب و دولاب و سیعاب و کوراب و سینداب و دوشاب

بیم فایده... آب و کلاب بهم شاید و در کلاب خلاقی هست و بیشتر

مناخران روا می دارند... " (صحیفه ۲۱۴)

مناخر لرین قافیه ده داما یوموشاق حرکت اعتدیک لرینی اوخورکن انسا

تا ۱۴ - ۱۳ - ۱۲ - ۱۱ - ۱۰ - ۹ - ۸ - ۷ - ۶ - ۵ - ۴ - ۳ - ۲ - ۱ (حجی عصر) قافیه لرین یاریم قافیه

لره دونوش قافیلینی مانکی صاقدیر .

" منه " مورغمینه گلینجه ، انوری دن بیر شاه دله بونون مجاز

اولدوغو تثبیت ائدیلمیر :

آدمیزاده بی گنه نبود

زان بکفارشیت حاجتمند

شخص و دینت و دیعت ایزد

بی نیار از طبیب و دانشمند

المعجمین باشقا بیر یثرینده گفتار / رفتارین قافیه کیملی
ایشله دیلمه سینده بیر قصور یوخدور دخیلیر، دلیل چوخ جالبدور:
" از بهر آنک از این جنس مصدر بیش از این نیست و اطرا دی نه
دارد، "

روز / نوروز ، کام / ناکام ، آبدان / ناودان / زرخندان ،
خندان / گریان قافیه لرینده اجازه وار ،

انوری نین بیر قصیده ده (ای مسلمانان فغان از دور جرخ جنبری
مطلع لی قصیده سینده) جنبری / مشتری / ساحری / پُری قافیه لرینده
گتیرمیش کینه انوی نین بو شعر نین قافیه لرینده دقت بویورون :

"کی تاروز روشن بنوش و نوشی سماع مغنی شراب مغسانه
جو اندر اتاغ آمدی نانشسته فرو ریختی خرده صوفیانه
کی احوال عالم نواشی ندارد دلچند از این حالت ایله یانه"
شاعر لرین گاه / آنگاه / خرگاه / درگاه و یازده / دوازده / ده قافیه
لرینی ایشلتمه لرینده اجازه وار.

قافیه نین اساس تکیه گاهی " روی " دن باشقا " قید " تعبیر اولونا
منصری ایچون بوقاعده وار:

"... التزام حرف قید به جنس خویش در کل قصیده همچون
التزام حروف ردف واجب باشد وهم بدین سبب آنرا حرف قید
خوانده اند کی از موضع خویش نقل نکند و بحرفی دیگر
متبدل نشود."

لکن فوزا " بشله بیر استثنا ایله قارشیلاییریق :

" الا بعدر تنگی قوافی چنانک منوجهری گفته است

نوروز درآمداي منوجهری یالاله سرخ و باکل حمری

مرغان زبان گرفته را یکسر یکشاد زبان سوری و عبری

ومیان هاء و میم و یا در قید جمع کرده است ضرورت را ."

بو استثنا لرین هامیسی قافیه دار لیهی " تنگی قافیه " حادشه سیندن
چیخیر، فارسجادا دا بو حادشه دوشونولدور دن آرتیق دیر:

امتحان ایچون بو کلمه لره بیر ایکی قافیه آرتیرما غا جالیشین :

کار / آرد ، مورد / ؟ (ن) گوشت و بمعنی درختچه ای معروف) ،

گوشت / ؟ ، درد / مزد ، مغز / مهر / چهره / نوک / ؟ ، پیک / ؟

گورورسونوز کلمه مفرد اولونجا و ترکیبات وسایر " قولتوق آغاچلا -
ریندان " استفاده اکتهمدیجه بعضی کلمه لره بیر تک قافیه بئله
تایماق ممکن دگیلدير . بونون ایچون فردوسی وحی / نهی قافیه سی
(چه گفت آن خداوند تنزیل و وحی

خداوند امر و خداوند نهی)

کشمیره رک قافیه لرین گوره دگیل قولغا خطاب اکتهمه سی نظریه سینده
یاخینلاشیر . و بونون ایچون دورکی " ردیف " ایله " قافیه " فرقی
بعضا اونوتولور . معزی نین بو شعرینده کی کیمی :

" بهاری گز دو رخسارش همی شمس و قمر خیزد

نگاری گز دو یاقوتش همی شهد و شکر خیزد

خروش از شهر بنشاند هر آنکاهی کی بنشیند

هزار آتش بر انکیزد هر آنکاهی کی برخیزد "

المعجم قافیه باخیمیندان دورد عیب دن بحث اقدیر و بونلاری معین
اصطلاحلارلا آدلاندیریر . خلاصه اولارق بو عیب لری بیر آنجا ق مثاللارلا -
گوشته ریریک :

۱ - بو بیتاده :

" هر وزیر و مفتی و شاعر کی او طوسی بود

چون نظام الملک و غزالی و فردوسی بود "

یا خود :

" از قصه هجران تو دل پر دارم

پیوسته از آن دیده بخون تر دارم "

بو معین آدینا " اقوا " دپییرلر .

۲ - اکفا دقیلن عیب : قریب المخرج حرقلرین قافیه لیمه سی :

" رو بجای آر اندرین کار احتیاط

زانک جزیر تو ندارم اعتماد "

و یا خود :

" گفتی کی با مخالف تو زین پس مرا

نبود بهیچ حالی بی امر تو حدیث

رفتی و راز گفتی با دشمنان من

وانکس کی گوشدار تو بود آن همه شنید "

۳ - سناد : " ردف " عنصریندا کی اختلاف :

"کننی ناخوش بما پر زندگانی اگر اما دمی دوری گزینی
بورادا ، زندگانی / گزینی قافیه اندیل میشدور"

۴ - ایطلا ، بو تکراردان عبارتدیر :

" بوسلیک " دشمیشدیر :

در این زمانه بتی نیست از تو نیکوتر

نه بر تو بر شمنی از رهیت مشفق تر

دقیقی :

چگونه بلالی پیوند تو نجوئی بدست و بجوئی بستر

شبى بیش کردم چگونه شبى همی از شب داج تاریکتر

درنگی کی گفتم کی پروین همی - نخواهدش از تار کم راستر

گشته دقیقی :

بکیستی زاب و آتش تیزتر نیست

دو جان اندو دو سلطان ستمگر

ترا سیمرخ و تیر گز بناید

نه رخس جاو و زال فسون گر

گشوده دقیقی :

تو آن شب رنگ تازی را بمیدان جون برانگیری

عدو را زود بنوردی بدان تیغ بلا کسـ

بانندک روز کارای شده و چیزم داد بخت تـ

یکی لفظی خرد رتبت دوم طبعی سخن کسـ

بیرده "زیادات" دان بحث اهتمک لازم دیر :

هرگیز / قیرمیز (هرگز - قرمز) ، خون / ناخون (خون - ناخن)

و " سخن " کلمه سی نین " سخون " و باشقا شکلره سوخولماسی کیمی

تشدیدلی قافیه لرده (تشدید لازم اولمایان یکرده) بو قبیلدندور ،

سنائی دشمیشدیر :

پیش دین بود چون سیر عمر بود در شرع راهبر عمر

و بیرده (تبدیل) مسئله سی : نیلوفر نیلوفر اهتمک کیمی .

ابو شکور دان :

آب انگورو آب نیلوفر مرمرا از صبر و مشک بدل .

چو رایا قدر قلاسیک فارسجا دا قافییه قاعدا لاری نین اوغرا دیفنی
 مشکلاتدان مثاللار و قورمک ایسته دیگ . بو بحثین آردیندا ، قافییه
 قاعدا لاری نین دیلیمیزده بو مشکلاتین داها بترینی توریه تدییگینی
 ایضا حا چالیشاجاق و قافییه مسئله سی نین آنا دیلیمیزده نهجه حل
 ایتمک گره کدیگینی آختاراجاقیق . شاعر نه سیکده یازارسا کینییه
 آهنگ ، قافییه ، ریتم و وزن کیمی مسئله لردن بوسبوتون اتهک سیکه
 لیه بیلر .

مولا نائین دقدیگی کیمی : دلدار نه قدر منیم دیداریمی دوشون
 دفسده ، شاعر گینه قافییه فکریندن یورده یور فارغ اولامسار .

بیتمه میش سنفونی

دوکتور حمید نعلی

گونه باغان چپه کبری باغچا سیندا
 شبنم لرده بو یوندی قیزیل گول
 آن ابری قیزیل گولندی باش اوستومده گونش
 زلفلر لاله لر کیمی یالندی
 آجی بیر حظ ایله داشدی کؤنول
 قونقل-مارماشیق مثالی-آرزولار بوداغینی واردی
 ملاملا ودامی بیرلشدیرن اؤپوشده حسرت آلولاندی
 هر دقیقه ده ان صون دقیقه نین چارینتی سی واردی
 آچیلدی یانر غنچه سی
 قیپ قیزیل
 چارسیلندی وارلیغین چارچوایی
 هارادایسا بو یون بیر نقطه

مولو زولوغی آشا جاق
 قیرطینا زنجیرینی قیرا جاندی
 دلیزلر داشا جاق
 لاوالار لیشقیرا جاندی

اگر

آزاجیق ساعتلارین لیلی باواش وورسایدی

اگر

زمان

بیر آن

دورسایدی...

آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش

(۱۲)

یازان: دکتر جواد هیئت

صابرین آجدیغی انقلابی ساتیریک شعر مکتبینه م. سعید اوردو —
بادی و علی نظمی و ع. غمگسار و صورالاردا جعفر جبارلی و علی آقا واحد
داخل اولموشلار و تنقیدی شعرلر یازمیشلار. ج. جبارلی و س. اردوبادی
ادبیات و اینجه صنعتین باشقا ساحه لرینده داها چوق استعداد و با-
شاری گوستردیکلری ایچون بیر مدت صوردا ساتیریک شعردن اوزاقلاد-
یلار، دیگرلری ایسه صابریولوندا دوام ائده رک سوویت رژیمین ایش-
باینا گلنه قدر (غمگسار) و حتی اوندان صوردا (ع. نظمی) اجتماعی
ساتیرا یازجیسی کیملی قالدیلار.

علی نظمی — علی نظمی ۱۲۵۵ شمسی ده گنجه نین سراب کندینده آنا-
دان اولموشدیر. نظمی داها بویومه چاغیندا یکن اوخوماق ایچونایکی
ایل ایرانا گلمیش، صوردا بخارا یا گندیپاورادا بیر دکاندا ایشله-
مگه باشلامیشدیر. بخارادا آذربایجان ادبیاتیله علاقه دار اولوب
مخصوصا معاصر ادبیاتیله تانیش اولموش و بیر مدت صوردا گنجه یه
قایید میشدیر. علی نظمی ایلک شعرینی ۱۸ یاشیندا یکن شرق روس
عزینده نشر ائتمیشدیر. ملانصرالدین ژورنالی چیخماغا باشلادیقدان
صوردا شعر و مقاله لرینی بو مجله ده ((کشفییز)) و ((الی ده گنک))
و ((سفریم قلی)) امضالاریله نشر ائتدی و یواش یواش شیرین قلمی،

ظن و انتقادی شعرلریله خلق آراسیندا مشهور اولدی. علی نظمی شعرلری عین بیر قسمینی گنجده (شرابی) عنوانیله نشر ائتدی. او شعرلری بئده صایردن الهام آلمیش و مضمون و موضوع و شکل باخیمیندا اونا یاخین یارمیشدیر. گنجده بیر مدت علملیک ائتمیش صوئرا باکیا کوچموشدور. او شعرلری بئده حسیزلیک، استبداد و خرافات قارشی چیمیش و صایرین یولوندا ادبی مبارزه سینه دوام ائتمیشدیر. نظمی ایکینجی مجموعه سینی ۱۹۲۷ ده سئویم قلی آدیله نشر ائتدی. بو مجموعه ده صایرین اولوموندن دویدوغو آجی حسرتی بیان ائتمیشدیر. میرزا جلیل محمد قلیزاده اونون حقینده یقله یارمیش دیر: ((آیلار، ایللر دولانیدی و مجموعه میرین ابداسیدان تابووقته ک، مشهدی سئویم قلی "گئفسیز" بیزه همیشه یار اولدی، خصوصاً صایرین وفاتیندان صوئرا، ایکینجی صایریمیز، بیرینجی صایرین پثرین بوش قویمادی. مشهدی سئویم قلی ذوقلی، صفالی، مزه لی و دوزلی شعر یارما-دان دالی قالعادی، اوشون کلامی نین لطافتی اوستون و چوخدیر، دئمک اولارکی بودیل، بوشیوه، بو شعرلر آذربایجانین تورکلری ایچون همیشه لیک قالاجاق)). علی نظمی ۱۳۲۵ شمسی ده وفات ائتمه سی محتلدیر.

بورادا نمونه ایچون بیر نجه شعرینی درج ائدیریک:

دیل مسئله سی

دیلکی واردی اونا (لسان) دشمه یین

دونده ریب فارسیجا یا (زبان) دشمه یین

هرکسین وار سوزی، دیلی، آغزی

آغیرا، آند ایچیب (دهان) دشمه یین

عربی گونده رین اور ائولریسه

فارشا (قال بیزده میهمان) دشمه یین

گور اولارکن یازاق نه (عین) نه (چشم)

گیزلینی، گیزله دیب (نهان) دشمه یین

وارا یکن تورکلرین اوخی، یایی

کیپرگه (تیر)، قاشا (کمان) دشمه یین

یا گونه (روز) روزگار (یقله)

گنجده لر سویله یین (شیان) دشمه یین

بوغدا یا (گندم) آریا یا (خی) (جو)

اکینگه سربا (ام) و (ان) دشمه یین

(رخ) اوزه (سربا) (زنج) چده

بورما، آلتون ساچا، ایلان دشمه یین

شعر یازدیقدا تورکجه نی گوزه دین

(مو) توکه، اورتا یا (میان) دشمه یین

بیرنجه قافیه دوزه تمک ایچون

یووامیز واردی (آشیان) دشمه یین

(ساعت) اولسون هوئور (دقیقه) چیمیر

تاکی وار گنجلیک (جوان) دشمه یین

بیرلیگه (اتحاد) بیلگییه (علم)

قیزلار، آروادلارا (زنان) دشمه یین

کیشی تک سوز و غریب هامی بیردن

کیم دونوب قاچا پهلوان دشمه یین

دیله چیلر گولمه سین بو تصفیه

پوزولوب کشف سیزین ده باشی دشیه

بو طنز و معنالی شعر یازیلدی فی زمان شمالی آذربایجاندا و

تورکیه ده مصداقی واردی سادا بوگون یالتیز بیزیم آذربایجاندا

مصداقی وازدیر امید ائدیرم حریتین ادامسی و فرهنگیمیزین

یا ییلماسیله بیزده ده مصداقی قالما سین.

آجلیق

دونموش قانا خمرایله دولو جام گوزومده

ماتم کیمی دیر سوگیلی ایام گوزومده

بیر چوخلاری شرمنده ی نان اهل و عیاله

عفریتنه منیمده، او دلارام گوزومده

کشمیش کنجیب آینده قرانلیقدا فنا، حال

اولموش اوچوروم (۱) اوزره سرانجام گوزومده

رد اول داها، ای آجلینی، قحطی گتیرن دئو

اولموشدا صباح اهلیم شام گوزومده

گولمکده بوگون حالیمه دون کاسه سیلر

لاکن اوداها گولمه لی بدنام گوزومده

ملانصرالدینده مرضحالی

بابا جیفیم اولسادا رحمت سینه حالیمایاخ ایله شفقت سینه
 بیرکوه اقت لطف و محبت سینه قیلما دی بیرکیمسه مروت سینه
 من جوجوق اولدوم منی آلداتدیلار
 بش قروشا بیر قوجا یاساتدیلار
 بیر قیزیدیم دوققوز اچتمیش یاشیم چیخما را یندی وار یله یوخدا ن یاشیم
 بیرگون اقام بیرده آنام، قارداشیم آل بیرا ولوبلا، داشیمی آتدیلار
 من جوجوق اولدوم منی آلداتدیلار
 بش قروشا بیر قوجا یاساتدیلار
 موللا او شاغلاریوا قربان اولوم سویله نه وقته کیسی حیران اولوم
 من نه اشدیم بلکه بیر انسان اولوم تاته زمان یوقله جه گریان اولوم
 عصمتی انتصافی آیاقلاتدیلار
 من یازیغی بش قروشا یاساتدیلار

غمگسار - علیقلی غمگسار نجف اوف ۱۸۸۵ ده پنجواندا آنادان اولموشدور.

غمگسار اولاملا مکتبینه فارسیا و عربجه اوگره نیر صونرا شهر روس مکتبینه گیریر. ۱۸۹۶ دا آتاسی نین معالجه سی ایچون آتاسیله تبریزه گلیر، دورد آی صونرا آتاسی تبریزده وفات اشدیر و غمگسار بیر ایل صونرا آتاسی ودایی سیله مشیده زیارته گشدیر صونرا جلفا و پنجوانا قایدیر و بورا دان ملانصرالدین مجله سینده و یاکی دا چیخان غزته و مجله لره شعرو مقاله لر گؤنده ریر. ۱۹۰۹-۱۹۰۷ ایللرینده ایران مشروطه انقلابیله علاقه دار اولور و بو انقلابا عائد شعرلر چاپ اشدیر. ۱۹۱۲ ده تغلیسه گشدیر و جلیل محمدقلیزاده ایله یاخیندان ایش بیر- لیگی ائتمکک باشلاییر. ۱۹۱۶ دا ملانصرالدین موقتاً "تعطیل اولدوغو- زامان محمدقلیزاده ایله برابر سیاحتیه چیخیر و سیاحتیه "اولولر" کومدیاسی اوپئنانیرکن بو نهایشده شیخ نصراله رولونو ایفا اشدیر. ۱۹۱۹ دا تغلیسه موشقویکلر طرفیندن اولدورولور. غمگسار ملانصرالدین دن باشقا یثنی فیوضات، حیات، ارشاد، صدای حق، آل بایراق، کله - جک و سایر غزلرده شعرلر یازمیش. اثرلری اوتاپلی، جووللاقی-سی، جووللاقی بیگ، مارماق قلی بیگ، غمگسار و باشقا امضالارلا نشر

اڻديلميشديرو، غمگساردا علي نظمي کيمي شاعريک شهرتي ويارا دي جي -
ليغيني ملانصرالدينه بورجلودور، اونون پوتون اثرلري ساتي راشکلنده
صابر مکتبي تين دوامي روحوندا يازيلميشديرو.

غمگسار صابرين نظيره جي لڙيندندڙ لکن اونون ساتي راسيندانيش
ونجرتدن چوق نصيحت و مصلحت حاڪمدير بودا اونون ياشاديغي دؤورين
صابرين دؤوروندن فرقلي اولماسيله قابل تفسير و توجيه دير. صابر شعر -
ينده خودخواه وارليني اونون ائوز افاده سيله تنقيد اقتصادي حالتده
(نه صوڃولموسان آرا يا آياهي بلالي فعله) غمگسار وارلينا قارشي
نفرتيني آجيق و مستقيم شڪيلده بيان اڻديرو.

بوقدر افاده لنمه سته يوخدو باب وارلي

فقراني بسدي آڙ سوي، الله اجتناب وارلي

بوقدر گورنده يوخسوللازي باخما اعتناسيز

اولارين حذر قيل ائتمه جگريڻ ڪتاب وارلي

سني وارلي اڻيليڻي هم اولارين امڪريدڙ

پولي سن قوجا قلايبيسان اوچڪير عذاب وارلي

لکن مستبد رحيم خانين تبريزه اڻنديگي آخينا قارشي سويله ديگي شعر
ده صابر کيمي ساتي ريڪ وطنز شيوه و ڏيل ايشله دير:

گلدی گينه رحيم خان ايرانه بارک الله

چينخدي عجب ايگيت تک ميدانه بارک الله

سؤز يوخ گره کدي چاتسين مقصودينه سهدار

اولسون جري قهتاله يکسر گروه اشرار

ثابله معد عليشي جلب ائيله سينله تکرار

گلسين اوزين يفتيرسين تهرانه بارک الله

غمگسار مساوات حڪومتي زامانينده شهر و ڪندلري گزيب خلقين آغيز
وضعيني گوروب حڪومتي هجر اڻتميشديرو. پوئتيقيدي شعري مخمس شڪلينده

يازيلميش و حجم اعتباريله ده شاعرين ان بويوک اثر ديرو، پورا دا

نمونه ايچون بوشعرين ايکي بنديني درج اڻديريک:

بیر حکومت تازه چيخميش اسمي آذربايجان

شکل جمهوري اداره مضوي يکسر بيگله خان

هشج گوروب سوزمي کي اولسون گله يه قورددان چوبان

بیرنفر خالص رعيت يوخ حڪومتده اينان

الامان بومستبدلردن الهی الامان

گفت قاراغدان گنج، تووردان * گنج اوزون و شرکجه
گورنجه و شرمیش رعیت بیگلر پنجه پنجه
کندلی یه، رنجیرلره باخ بیراولان اش—کنجه یه
باخ نه جوربو ظلمدن قان آغلایرلار هر زمان
الامان بومستبدلردن الهی الامان

شاعر ساده دیل ایله یازمیش اونون اثرلرینده آتلاشیلما بیان
مؤز یوخ کیمی دیر، قمعسارین بیرسیرا لیریک پارچالاری، مربع لری و
تازیانه لری (ده گهنگ) واریدیر. شاعرین ده گهنگ لری لیریک شعر—
لریندن داها گوجلودور. بورادا سوادسیر یازیچیلار ویالانچی واعظ لر
وخسین منورلر تنقید ائدیلیمیشدیر.

عبدالرحیم بیگ حق وئردیوف — تنقیدی رثا لیرمین بغیوک نماینده
لریندن بیرى ده عبدالرحیم حق وئردی یوف دیر. او ۱۸۷۵ ده شوشادا
کاسلامیش بیر مالک عاقله سینده دوغولموش، ایلک تحصیلینی ده اورادا
آلمیشدیر. مونرا تفلیسده و ایل بطر و گراد دا یوللار انستیتوتوندا
تحصیل ائتمیش و دارالفنون شرقه دوام ائتمیشدیر. حق وئردی یوف
تحصیلی ائنداسیندا نفاترو ادبیات ماراق گؤستریش و باکی یادون—
دوگدن مونرا معلمیک، رژیمورلوق و یازیچیلیق ائتمیش، حتی باشقا
اجتماعی ساحه لرده ده چالیشمیش، لکن اساس توجه و دقتینی یازیچی —
لیقا و شرمیشدیر. حق وئردی یوف مکمل اجتماعی — ادبی تحصیل آلدیق —
دان مونرا روسیا، ترکستان، ایران و قفقازدا سیاحت ائتمیش و گورگو
و تجربه سینى آرتیرمیشدیر. اونون یفتیشدیگی زمان آذربایجاندا
مالک لیک اؤز موقعیتینی آیتیرمکده و حتی سقوط حالینده ایدی. ادیب
ایلک و اساس اثرلرینده بغیوک حادثه نی عکس ائتمکجه چالیشمیشدیر.
یارادیچیلیغی نین بیرینجی دؤورونده یازدیغی " داغیلان تفاق "،
" بخت سیز جوان " پیئسلری آذربایجان ادبیاتی نین اولمز اثرلر—
یندیر.

" داغیلان تفاق " دا ادیب ملکدارلیغین سقوطونو، مالک خانوا—

* شهر آدی دیر

دهلری نین داغیلما سیتی و بونون سبیلرینی گؤسترمگه چالیشیر، اثرین قهرمانی (نجف بیگ) مادی جهتدن تامین لکن اخلاقا پوزولموش، اؤزونو شرابا، قمارا و عیش و عشرته وئرمیش و عصرینه و اجتماعی مبارزه لره گؤز یومغوش و دالیسینی چئویرمیشدیر. اونون حیاتدا باخیشی بئله دیر: " دنیا بئش گوندور، بئشی ده قارا ابدیخت او کیمسه دیرکی بوبئش گونو لذت ایله گئچیرمه ییب باش گؤرا آپارا، پولون وار، خرج ایله، یه، ایچ، وئر کیفه و عیش و عشرته. بئش گون قارا دنیا نین لذتینی آپار اؤلنده ده دنیا دا بیر آرزون قالما سین."

لکن ایشلر نجف بیگین ایسته دیگی کیمی گئتمیر. کندلر بیر-بیر الیندن چیخیر. کندلیلر آراسیندا ناراضیلیق، عائله ده اختلاف و ضدیت باشلانیر و دوستلار باشیندان داغیلیر. اوغلونو اخلاق پوزقونلوغوا و ستونده اؤلدورولر. آروادی صونا خانم اونو نه قدر داتلا ییر سادا بییر نتیجه وئرمیر. نجف بیگ آنجاق افلاسا اوغرا دیقدان صونرا حیثیتینی الدن وئردیکدن صونرا اؤزونه گلیر و دلی کیمی چوللره دوشور. اثرین صونوندا مرحوم صونا خانمین خیالی، سرگردان گزه ن نجف بیگین گؤزونه گؤرونور و اوندان اؤز سعادتینی و رفا هلی حیاتینی و جاء و جلالینی طلب ائدیر. بونلاری ائوده مکدن عاجز قالان و عاجزلیگی نین دهشتینی ذویان نجف بیگ آجی اعتراف و پشیمانلیق ایچینده محو اولوب گئدیر. نجف بیگین فاجعه لی حیاتی آداما، شکسیر تراگدیالاریندا کی شاهزاده لری ن طالعی سیز حیاتلارینی خاطرلادیر.

" بخت سیز جوان " تراؤدپسی ده مالک لری ایله کندلیلرین روا-بطینه و رعیت اداره سینده آغالارین ایشله دیگی سهولره حصار اولونموش دور. حاجی صمد آغانین قارداشی اوغلو بخت سیز جوان (فرهاد) مالک عائله سیندن اولدوغو حالده، گؤزو آچیق و منور بیر گنج دیر، او تحصیلدن ائولرینه بؤیوک مدنی اصلاحات آرزولاریله قایت می شیدیر. فکری - ذکر ی آغانین رعیته ظلم ائتمه سینه قارش ی دورما ق دیر. او کندلیرله کؤمک ائتمک و اونلارین آیللما سینا چالیشماق ایسته ییر. عمی سیله بو مسئله لر دن اوتورو آراسیندا اختلاف چیخیر و عمی سی اونون فکرلرینه استهزاء ایله باخیر و باشینی قاتماق ایچون سئومه دیگی بیر قیز ایله اؤلندیرمک ایسته ییر. فرهاد عمی سینه مقاومت گؤسته ره

بیلمدیگی ایچون بوتون آرزولاری پوجا چیخیر، بواشرده مالک صنفی
ایله بومستفین منورلری آراسیندا کی تضاد و دوشونجه آ بریلیق
گؤسته ریلیمیشدیر.

"آغا محمد شاه قاجار" اثرینده حق و شرعی یف ۱۸- تجی عصرین
آخرا رینده ایران شاهی آغا محمدخانین قارایاغا هجومونو، استیلا و
تالانینی برسیم ائتمیشدیر. بواشرده خلقین شاه قارشی نفرت و کینه
سی و بونلارین نتیجه سینده تخت و تاجین تاراج ائدیلمدیگی بدیع بیر
قلمله تصویر ائدیلمیشدیر. یولشر آذربایجان ادبیاتی نین ایلک
تاریخی دراملاریندان دیر.

یارادیلغی نین ایلک دؤورنده اساسا تراژدی لر بازاران ادیب
ملانصرالدین ایله ایش بیرلیگی نه (همکاری) باشلانیقدا ن مونرا" ساء
تیریک نثرلر یازدی. ملانصرالدین ژورنالیندا تفرقه شکلنده یازدیقی
حکایه لر مونرا دان کتاب حالیندا "خورتدانین جهنم مکتوبلاری" و
"مارالاریم" آدیله چاپ اولموشدور.

حق و شرعی یف مارالاریننی بئله تصویر ائدیور: "یئرا ورونده منیم
مارالاریمین صابی اوج یوز ملیونا جاتمیشدور، گئنده رسن ایرانا، هندو
ستانا، ترکستانا، عربستانا، افغانستانا... هریشر منیم مارالاریمملا
دولودور، حاجی مارالاریم، کربلای مارالاریم، ملا روضه خان، بیگ
مارالاریم... باشلاری قاپارلی (یا صاحالی)، اوزلری توپورجک لی
مارالاریم..."

حق و شرعی یفین نثری آذربایجان کلاسیک نثری نین یئنی انکشاف
اقتیمیش بیر مرحله سیدیر، اونور یارلاق حکایه صنعتکارلیغینی گؤسترور.
"شیخ شعبان"، "درویش ساگام"، "جهنم مکتوبلاری" حکایه لری
اولمه ز اثرلدیر.

حق و شرعی یفین نثری ج. محمدقلی زاده نین نثریندن فرقلی دیر
یورادا ساتیرادان جوی یومور (لطیفه)، ملایم و ظرافت و جوو اصلاح
مقصدینی داشیان گولوش خاکمدیر. شیخ شعبان حکایه سینده ادیب شهرلی
بیر خردا بورژوازمین حیاتی اداکی فلاکتینی تصویر ائتمیشدیر. شیخ
شعبان باشا ق ایچون جلدین ۳ جلدده گیرهن نهایت اجتماعی شرایطین
تضییقی آلتیندا محو اولان سر شهرلیدیر.

" درویش ناکام " داکی فاجعه‌داه‌ها درین وداها اجتماعیدیر، بورا
دا تمیزو صاف عشقین محکومیتی، کاسیبلیق و یوخسوللوق اوزوندن
فلاکت چئوریلمه‌سی دقتیمیزی جلب ائدیر. پوللو و وارلیلاشماق حرصی
تمیز حسلری و محبتی محو ائدیرو قارداشی قارداشا یادو حتی دشمن
اقدیر.

حق وئردی یف بوئون اثرلرینده حیات و حقیقتدن الهام آلمیشدیر.
اونون موضوعلاری، تیپلری و قهرمانلاری صون درجه حیاتی و واقعیدیر.
ادیبین حکایه‌لرینی اوخورکن تصویر اولونان حیات، انسانین اوز یا-
شادیغی، تاثیرلندیگی و اونوتما دیغی و اونوتما یا جافی جادشله کیمی
جانلیدیر.

حق وئردی یف سوویت دؤورونده ده فعال یارادیجیلیق ایشینده
دوام ائتمیشدیر، " کهنه دودمان "، " آغاچ کؤلگه سینده "، " ۸ مارچ "،
" عدالت قاپیلاری "، " یولداش کورا و غلو " کیمی پییشلرینی و بیر سیرا
حکایه‌لرینی بو دؤورده یازمیشدیر. حق وئردی یف ۱۹۳۳ ده باکیسدا
وفات ائتمیشدیر.

سلیمان ثانی آخوندوف - (۱۹۲۹ - ۱۸۷۵) سلیمان ثانی ده
ج. محمدقلیزاده کیمی پداگوژی تحصیل ائتمیش و بوتون عمری معلم-
لیکله گئچیرمیشدیر. لکن اونون اجتماعی فعالیتی یالنیز مکتب دایره
سینده قالما میشدیر. او، القبانین اصلاحینا، معارف ایشلرینی نظاما
سالماغا چالیشمیش درس پروگراملاری ترتیب ائتمیش و تئاتر صحنه‌سینین
ترقیسی اوغروندا چالیشمیشدیر.

۱۹۰۵ انقلابی ایللرینده یازدیغی حکایه و پییشلر زمانه‌نین
روحونو، منورلر و وارلی طبقه‌لر آراسیندا وجوده گلن هیجان و دییگمه
لری تصویر ائتمیشدیر. بو اثرلرده معیشت صحت‌لری واردیر. لکن
سیاستین معیشته تاثیر، آداملارین عمومی اجتماعی حادثه‌لرله علاقه
دارلیغی گورونور.

" کوکب حریت " ادیبین ایلک اثرلریندندیر. بو اثرده کوتله‌لرین
آغیر بیرخسته‌لیگه تووشولدوغو تصویر اولونور. بو خسته‌لیک‌هامی نین
قوتینی توکه‌دیر، گنجلری قوجالیدیر، ضعیفه‌دیر، یئلر بوکولور و گوز
لر قارالیر. ائلر آتاسی نورانی بیر قوجا جماعتین دردینه درمان دئیر.

"ای اهل شمال، بو آزارین درمائی کوکب حریشین شفاعتیدیر. او آوار
لدوز شوریاغیمیزین شرق طرفینده بیر داغ دالیندا پنهان دیر. او داغ
طبیعی دگیل، اونو دیولر هوروب... زمانیکه اونو داغیتدینیز کوکب
حریت شورو جانیزا سرایت ائدیبدیروج ویدنلرینیزی تره لیه جکدیر. سیز
لری جوانلاشدیریب ائوز طبیعی حالینیزا سالاجاقدیر."

ادیب احتمال کی، بو رمزایله افاده ائتدیگی داغ مثالیندا شرق
فانیاتیرمینی و ذهنلری ائورتوب، بوروین قارائلیغی گؤسترک ایسته-
بیرو جهالت مانعلری اورتادان قالدیردقدان و خلق آیلدقدان مو-
برا اولکجه حریت اولدوزوندان ایشیق آلاجاقدیر، دئییر. بیز آرزو
یاریجی "تورک بیرلیگی"، "دیدات بیگ" آدلی کومدیالارینی دا
سیاسی موضوعا حصر ائدیر. آذربایجان بوژووا منورلری نین منصف
برستلیگی و محکم بیر عقیده یه یافلی اولما دیقلارینی گؤستریر.

حیدرقلی آقائین سیماسیندا، موقعیتینی ایتیرمیش، لکن غرور و
تکبرونو ساغلاماق ایسته یین بیر مالک تصویر اولونموشدو. حیدرقلی آقا
یقینی دموکراتیک فکرو تدبیرلره مخالف دیر. او گینه ملک لری و
ایلیلار یله فخر ائتمک و قایاغا گئچمک ایسته ییر. او، بیگدیر و بیگ
لیگی له حکومت مجلسینه نماینده سئچیلک ایسته ییر. حکیم فریدون
اوتون عواملیغینی اوزونه چیرپاندا، او اوزوندن چیخیر. فریدون بیگ
آخی بیر حقیقتی حیدرقلی آقا و اونون کیمی آداملارا اتلایماق ایسته-
بیر: سیز بیله غفلت یوخوسوندا سینیز او زمان کی سیز آقالار رعیتین
مالی نین، جانی نین صاحبی اولوب ته ایسته میش سینیز، اتمیشین
گتدی ا ایندی حریت زمانیدیر. ایندی انسان ملک، مال ایله یوخ،
علم و ادب یله عرف قازانیر.

دهورون قاپاقچیل سیاسی فکرلرینی و حتی صنفی مبارزه نی بیله
آچیق افاده ائتمک، سلیمان ثانی نین باشلیجا خصوصیتلریندن دیر.
ادیبین معلم لیگ، مربی لیگ روحیه سی اثرلرینده ده اوزونو گؤسترک
ده دیر. اونون "قورخولو ناغیللاری" ان یاخشی اوشاق ادبیاتی
نمونه لریندن دیر.

"قاراجاقیز" فاجعه لی بیر حکایه دیر. بواثرده گئچمیشده یوخو
ویتیم اوشاقلارین باشنا گلن بلا و مصیبتلری جانلی منظره لرله عکس
ائتدیرمیشدیر.

سلیمان ثانی اثرلرینده شفاهی امماقدان و فاعیل اسلوبوتدان

چوخ استفاده ائدیر. اوشاقلار ایچون یازدیغی حکایه لره ناغیل آهی قویماسی دا تصادفی دگیلدیر. ناغیل شکلی ادیبین حکایه لرینه داها آرتیق طبیعیلک، ماراقلیلیق و یرمیشدیر.

سوویت رژیمینین ایلک ایللرینده سلیمان ثانی داها فعال چالیشمیشدیر. باکی دا تشکیل اولونان ((تنقید و تبلیغ تشاتروسی)) نهن برنامهلرینده س. ثانی اثرلری مهم یر توتوردو. ۱۹۲۱ ده یاز-دیغی ((شاه صنم و گل پری)) کومدیاسی ایلک سوویت کمدیالاریندا - ندیر. بورادا سوویت اداره سین، قادین آزادلیغینی باشا دوشمه یین ینی حیاتی قبول اتمه یین پینه چی غافارین میرزه فرجین اوز آروادلار-یله آپاردیغی مبارزه ترسیم اولونموشدور. ارلرینه نسبتا آروادلار (شاه صنم و گل پری) گوزو آچیق آداملار دیر. اونلار ینی حیاتی قیضندن استفاده اتمک، آچیق گرمک و اجتماعی یولره گئتمک ایسته ییرلر. اثرده یاللیز بئش نفر اشتراک ائدیر. اثر چوق بیفجام شیرین و آیدین شکل ده یازیلیمیشدیر: گولوش، حادثه لردن و هم وضعیتدن، دوغور هم ده اجتماعی مضمون داشی بیر.

ایلک سوویت دراملاریندا س. ثانی یازمیشدیر (عشق و انتقام، چرخ فلک، لاجین یوواسی). لاجین یوواسی ۱۹۲۱ ده یاخشی اثرلر مسابقه سینده بیرینجی لیگی قازانمیش و اوزون مدت تشاثر صحنه سینده گوسته ریلیمیشدیر.

معیشت رومانلاری - رئالیزمین غلبه سی و غرب تاثیرینین آرتما سی نتیجه سینده تاریخی داستاقلار پیرینه معیشت موضوعلارینا مازاق (غلاقه) آرتدی. بیر صیرا یازیچیلار غرب رومان و حکایه لری اسلوبو-ندا اولکهنین معاصر حیات و معیشتینین بدیعی افاده سینده چالیشدیلا. دنیا محاربه سیندن سوویت رژیمینه قدر بو سبکده یازیلان اثرلرینان گوکملی سی ((بدبخت ملیونچی)) (محمد اردوبادی)، ((جان پانقیمسی)) (دیوان بیگا و غلو) و ((نفت و ملیونلار سلطنتیده)) (ی. موسی بیگا و ف) رومانلاریدیر. بو اثرلرین مختوالاریندا اجتماعی مسئله لر، آیلما آرزولاری و جهالته قارشى مبارزه واردیر.

محمد سعید اردوبادی محاربه ده قدر شعرلریله تائینمیش لکن اوتدان صورنا رمان یازماغا باشلامیش و موفقه اولموشدور.

بديخت مليونچي يا خود رضا قليخان فرنگي مآب اثرى نين قهرمانى نبرد —
 يوز منورلر نين دير، غرېده، تحصيل آلميش اولان رضا قليخان عصرى نين
 گورو آچيق منوريدير، او تحصيلدن وطنه قايداندا مين بير آرزو —
 بسله بيردى، مئرقى فكر و آرزولارى وارايدى، وطن ايسه تام بير جهالت
 يوواسى ايدى و رضا قليخان كيمي آداملارى بوغور، محو آتديردى، بو
 اثرده فاناتيژمين مدهش نتيجه لرى آچيق اولارق گوسته ريلميشدير.

عبداله بيگ ديوان بيگى و غلنون (۱۸۸۲-۱۹۳۶) - ((جان يا —

نقيسى)) اثرى ليريك اسلوبوندا يازيلميش سوگى رمانيدير، احوالات،
 ۳۰۰ ايل چول لرده، داغلاردا سرگردان گزه ن بير فلکوده درويشين —
 ديليتدن سويله نير، او، داغلاردا، طبيعتين قوينوندا گوروب سوديگى
 اوراداجا ايتيرديگى گوزل رقيه نين ماجراسينى يانئقلى بير ديلاله
 آنلاتير، درويش عيى زماندا متفكر و اجتماعى بير آدامدير، او آرزو
 نون و رقيه نين فاجعه سيني اجتماعى قورولوشدان گورور و رقيه به بطله
 دئير: " رقيه، ائله فكر ائتمه گى باشقا يقرده آداملار ظلم و ذلتدن
 غيرى اوزگه بير شئى بيليرلر... سيز بورادا آلله ين قولتوقوندا،
 داغلارين باشيندا هر كس اوزونه شاه كيمي دولانديگى حالدا شهرلر ده
 وارليليق، يوخسوللوق بير - بيرينه دولاشاراق اهالى نين بير حصة سيني
 ائديب سلطان، او بيرى حصة سيني قول، محتاج... بوندان ظلم توره يير.
 بو سبه آدام - آدامى جانا وار اولوب يئر."

بو اثرده هوگو رومانتيژمى نين خصوصيله روسو باغيشلارى نين
 تاثيرى آچيق گورونمكده دير، بورادا اجتماعى محيط چركا تلى بير عالم
 كيمي، تعمير آداملارين قاتلى كيمي ترسيم اولونور، شهر مدنيتى و
 اجتماعى رابطه لر بسله نير، بونلارا قارشى كند حياتى، صاف طبيعت
 ايتدافى اكينچيليك و مالدارلىق دئورى و سنتى مناسيكتر شيرين —
 شيرين ياد اولونور، مؤلفين نظرينده رقيه بوگون بو گوزل عالمين
 تمثاليدير، مدنى انسان بو پاكه مخلوقو پوزور و اوز پيس اخلاقيه
 محو آتدير، شهرلى احمد ايله رقيه آراسيندا تصادفا يارانان محبت
 اشكسارا اوغرايير، رقيه نى دليجه سينه سفوه ن احمد مقصدينه ناعقل
 اولاندا ن صورا كئوچرى حيات ايله تاجين اولونور و شهره قايتماق
 ايسنه يير، احمدين محبتى وطن شوگيسى ايله ووروشماغا باشلايير.

احمدی بی کشت گۆره ن رقیه " نه دیردردین " دئییه سینی نی سورونور،
احمد گیزله تمک ایسته بیر. " دردییم بویوکدور سن چکه بیلیمز سن ، سن
ایله بیره اون اولسادا طاقتیم وار. بویله درد ایچون یارانماغیسا
عزیزیم

یوخ اوزگه دردین اولسایدی ، دئییه ردین ، سن منی داها سقومی
سن دئییب اللریله اوزون اورتوب آغلادی رقیه ! ددییم ، وطنیم
یادیمما دوشوبدور. "

بو اثرده خصوصی عشق ایله وطن شوگیسی آراسینداکی مبارزه نین
شوحی گۆزل و صمیمی بیر شکلده وئریلمیشدیر. اثرده باشدا - باشا
بیر یانقی، بیر آتش و اورهک چیرپینتی سی حس اولونور. اثر کتشد
حیاتینی ایده آلیزه ائدهن لیریک بیر اثر دیر. کاپیتالیست علاقه لر -
پندن و اهمه یه دوشه رهک ، شهرین انسانلارا فلاکت گتیره یگینی ظن ائدن
انکسار خیالا اوغرامیش منورلرین گؤروش و میل لرینی عکس ائدیر.

ابراهیم موسی بیگین " نفت و ملیونلار سلطنتینده " آدلی اثر -
پنده بورژوا (شهر) آقالیغی نین توره تدیگی اجتماعی فلاکت لرترسیم
اقدیلمیشدیر. کاسیب بیرکیشی نین اوغلو جلیل آقا تورپاقدان چیخان
نفت چشمه سی نتیجه سینده والانییر و ملیونر اولور. بوندان سونرا اهل
کشف یولداشلارلا دولاشیر، وقتینی کشف ، ایچگی (مشروب) مجلس لرینده
گنجیریر و عائله سینی اونودور. اونون نامرد دوستلاری فرمندن استفاده
اوده رک آروادینی اله گنجیرمک ایسته ییرلر لکن آرواد صداقتلی بیر
آذری قیزی اولدوغوندا بونون محرومیتلره قاتلاناراق ناموسونو -
قورویور و اونلاری رسوای ائدیر. وارلنماقدان اوزونو ایتیره ن باکی
نفت ملیونرلری نین چرکین سیماسی بو اثرده گؤزلجه ترسیم اقدیلمیشدیر
ابراهیم بیگین بوندان باشقا بیر صیرا ره آلیست اخلاقی تربیه -
وی حکایه لری واردیر (جهالت فدا ئیلری ، خوشیخت لر و سایره)

بواثرلرده معیشت ، عائله ، کند و شهرده باش وئرن تضادلار دان
بحث اقدیلمیشدیر. معیشته و عائله یه گیره ن یئننی مناسبتلر ره آلیست
لرین اسلوبوندا معین دگیشیکلیک لری اراتمیشدیر. بواثرلرده یالانیز
تنقید دگیل، عینی زاماندا آیلماغا بیرچاغیریش دا واردیر. بو حکایه
لرده بیرینجی دفعه اولاراق بورژوا شهری نین چرکین صحنه لری و پیس
آهاملاری تنقید اقدیلمیشدیر.

نریمان نریمانوف - (۱۹۲۵ - ۱۸۷۰) - دکتر نریمان نریمانوف
 بویوک دولت خادمی اولماقلا برابری یازیچی کیمی م. ف. آخوندوف
 مکتبی نین ایلک دوامچیلاریندان اولموش و ره‌آلیست آذری ادبیاتی-
 نین انکشافیندا و رنگینلشمه‌سینده مهم رول اوینامیشدیر. ارتجاع،
 قاتالیزم و شرقده‌کی استبدادی تنقید، خلق لر آراسی دوستلوق و ترویج
 و ملی آزادلیق فکیرلرینی تریم ایشیک اونون بدیعی اثرلری نین ایشا
 مضنونو تشکیل اقدیر. او، ۱۸۷۰ ده تفلیسده یوخسول بیر عائلده
 آنادان اولموشدور. کچیک یاشدان تحصیله مارقا گوشترمیش، اولان
 اوخوما یازماقی قارداشی و موسیقیدن اوگره‌تمیش صونرا ۱۲ یاشیندا
 یکن قوری شهرینده‌کی زاقافقازیا معلمر سیمینار یاسینا داخل اولموش
 و بورادا آذری، روس و اورویا ادبیاتینه آشنا اولموشدور. ۱۸۹۰ ده
 مکتبی قورتارانندان صونرا کندی معلمی اولور و کندلی لرین آغیر-
 حیاتی ایله یاشیندان تانیش اولور و اونلارا معارفی تبلیغ اقدیر.
 بیر ایل صونرا باکویا کۆچور و اورادا گیمیناریادا معلم و
 مربی وظیفه‌سینده چالیشیر. ۱۸۹۴ ده قبا باقجیل منورلرین کؤمکیله
 خلق قراختخانا سینی آچیر و عینی زاماندا درسلیکلر ترتیب اقدیر
 و مقاله‌لر یازیر. آذری تورکجه‌سی نین گرامری، روسلار ایچون تورکجه
 تورکلر ایچون روس دیلی درسلیکلرینی تالیف اقدیر. ۱۸۹۴ ده نادان-
 نلیق نمایشنامه‌سینی ۱۸۹۵ ده دیلمین یلاسی و یا خود شمع‌دان بیسک
 کعدیا سینی، ۱۸۹۶ ده مشهور بهادر و صونار رومانینی نین بیرینجی قسیمی
 و ۱۸۹۹ ده نادر شاه فاجعه‌سینی نشر اقدیر و عینی زاماندا گوگو-
لون مشهور مفتش کومدیا سینی تورکجه‌یه ترجمه اقدیر. نریمان نریمان-
 نوف عینی حالدا آکتور دسته‌لریله ده مناسبت قورور و اونلارلا برابر
 نمایش و قهرمک ایچون اطرافا گئدیر و اونلارا رهبرلیک ایشتمیشدیر.
 ۱۹۰۲ ده اودسا طب فاکولته‌سینه داخل اولور و بورادا طب تحصیلله
 یا ناشی انقلابی حرکتلره اشتراک اقدیر و ۱۹۰۵ ده فاکولته‌نین
 موقت تعطیلیندن فایدا لانا راق باکویا گلیر و اورادا انقلابی-ادیبی
 حرکتا اشتراک اقدیر و عظیم‌بگ و س. م. آقندیوف کیمی انقلابچیلارلا
همیت پارتی‌سینه داخل اولور. ۱۹۰۸ ده طب فاکولته‌سینی بیتیریب
 باکویا گلیر و شهر خسته‌خانه‌سینده چالیشماغا باشلیر. باکی‌دا ایرا
 فعله‌لریله علاقه‌دار اولور و اونلارین آراسیندا انقلابی ایشا یازیر.
 نهایت ایران سوسیال-دموکرات کمیته‌سی نین رهبرلریندن بیری اولور.

۱۹۰۹ دا تفلیسه گئدیور و اورادا انقلابی تبلیغات استونده حبسه
آلینیر. یدی آی حبسه قالدیقدا نونرا ایکی ایل ایچون هشرخانا
سورگون ائدیلیور. هشرخاندا فعالیتینه ادامه وئریور و برلی زحمتکش
لر طرفیندن دومایا عضو سئجیلیر. ۱۹۱۳ ده باکویا قایدیر و شهر-
هسته خانه سینده حکیم لیک ائدیور و عینی زاماندا ادبی فعالیتینه —
دوام ائدیور. ۱۹۱۷ ده بولشویک همت تشکیلاتینا رهبرلیک ائدیور و همت
غزتی نین باش ردا کشور و اولور. ۱۹۱۹ دا مسکوا یا چاقریلیر و لتین
طرفیندن خلق خارجی ایشلر کمیسارلیغی نین شرق شعبه سی مدیری تعیین
ایدیلیر.

آذربایجاندا سوویت حاکمیتی نین غلبه سی گونوندن اعتبارا نر-
یمانوف آذربایجان انقلاب کمیته سی نین صدری، نونرا ایسه آذربایجان
س. س. ر. خلق کمیسارلاری شوراسی نین صدری اولور. زاقافقازیا فدر-
اسیونی تشکیل ائدیلمدن نونرا نریمانوف زاقافقازیا اتفاق شوراسی
نین صدری، نونرا دا سوویت سوسیالیست جمهورلاری اتفاقی مرکزی —
اجرائیه کمیته سی نین صدرلریندن بیر و وظیفه سینده سئجیلیر و بو —
وظیفه ده ایکن ۱۹۲۵ ده وفات ائدیور. نریمانوف مسکوا دا قیزیل مید-
اندا اونایکی بغویوکلر آراسیندا دفن ائدیلمیشدیر.

ادبی اثرلرینه گلینجه: ایلیک اثری اولان نادانلیق درامیندا —
کنده نین دهشتلی منظره لری و معلمین چکدیگی اضطرابلار تصویر اولونمو-
شدور. درامین قهرمانی معلم محمد آقا هر ایشده ترقیه چالیشیر و
کندلیلره یول گؤستریر، اونا کمک ائدن گنج عمر سوادلی، خیرخواه
و خداکار اولدوغو حالده هامی اوندان قاچیر حتی قارداشی دا اونا
دشمن کسیلیر. عمر فاناتیکلر الینده فجیع بیر شکله هلاک اولارکن
دئییر: منی... نادانلیق... عواملیق... بی معرفتلیک گولله له دی
آ، نادانلیق، بو پیس ده معارف ایله جهالت، ترقی ایله، ارتجاع
و ینیلیکله کهنه لیک اوزاوزه گلیمیشدیر.

دیلین بلاسی و یا خود شمعدان بیگ ۱۸۹۵ ده یازیلیمیش ادیبین
ایلیک و صون کم دیاسی دیور. بورادا دهشتنره اولموش بورژوا ملکندار
گنجین اخلاق پوزغونلوغو، پول و شهرت احترامی و معنوی بوشلوغو و
خیانتی افشاء اولونور.

یوسف ایله خدیجه صاف و تمیز بیر محبتله بیر بیریتی سوزلر،

آنجا قیسمدان بیگ بو محبتی پوزماق و خدیجه تی یوسفین الیندن —
آلماق ایسته ییر و بوتون ایچون هر بیر آلچاقلینا ال آتیر، مجلسه
لرده بو یوککله ارتباطیندان، ثروتیندن و موقعدن دم وورور و —
امروزنه ان یاخین دوست سایدیغی و چوره گیتی یعدیگی و اقوینده یا —
شادیغی یوسف خیانت ائدیور، نهایت بو حرکتلری نتیجه سینده عمومون
عشرت و کنایه لرینه هدف اولور و بالاخره امروزنو اولدورور.

ادیب بو اثرده (نه توکرسن آشینا، او چیار قاشیقینا) مثلیق
مصادیقین و قریض و چرکین عقللرین مطلق چرکین بیر عاقبتله نتیج
جه لینه جگینی گوسترمیشدیر.

نریمانوف نماینده لری تین ان کاملی نادرشاه (۱۸۹۹) فاجعه
سیدیر، بو اثر آذربایجان ادبیاتیندا تاریخی درامین ایلک نمونه
سیدیر.

تاریخی حادثه لری معاصر وظیفه لر نقطه نظریندن معنالا ندرماق
سانسور شرایطنده معاصر مظهرله تاریخ دونی گیدیرمک آخوندوفسون
ادیبلره گوستردیگی یول دیر. نریمانوف دا آمو اسلوبدا نادرشاهین حیات
و مبارزه سینه مراجعت ائتمیشدیر. نادرشاه خلق ایچر سیندن گلن و
قهرمانلیقلاريله شهرت قازانان تاریخی بیر شخصیت دیر. بئله بیر
آدامین شاهلیق مرتبه سینه یوکسلمه سی ایران شاهنشاهلیک عنعنه سینه
قارشی دیر. نادرشاه قدرتی اله آلدیقدان صونرا اصلاحات یلانلاریخی
وزیرینه بئله بیان ائدیور: ((گرکدیر انجیل بیزیم دیله ترجمه او —
لونا، هر پادشاه لازم گلیر غیر طایفنین دینینی بیلسین. تا انکسی
غیر طایفا ایله دینینه موافق رفتار اولسون، گرکدیر مللارین اختیار
زمنی آزالتماق، دولته دایر قانونلاری بیلعره روحانیلردن آلماق
گرکدیر. گرکدیر متیم پادشاهلیغیمدا فقیر و سفیل تاپیلما یا ...
خلاصه بو منوال باشیمدا چوخ فکرلر وار ... امیدوارم کی بوتلارین
هامیسی دوزه له.))

بو سؤزلر یاییلدیقدان صونرا آنحریکا و قشقلر باغلانیرشاها
امور اوغلونو دشمن قلمه و شریرلر، اودا امور اوغلونون گوزونو چیه
ارتدیریر صونرا دا پشیمانچیلیقدان اضطراب چکیب، ایلان کیمی قیود
ریلیر و بیر ظالم پادشاه اولور.

بو اثرده قدرتین نه قدر انسانین خلق و کارا کترینده مؤثر

اولدوغو و مطلقیتین مطلقا فساد و ظلمه چوریلمه سی بدیع بیر شکلده
 گوستریلمیشدیر. نادرشاه، شاه اولما میش صفوی شاهینین، اطرافیندا
 کی لر طرفیندن محاصره ائدیلمه سینی و خلقدن آیری دوشوب اونلارین
 درد لرینی و ایستکلرینی بیله مدیگینی تنقید ائدیر لکن ائوروده پاد-
 شاه اولوب قدرتی اله آلدیقان صوردا همان عاقبتہ دچار الور و
 خلقدن گلمیش بیر قهرمان خلقین دشمنی اولان بیر پادشاه اولسور.
 ۱۹۰۵ انقلابینا قدر بو اثرین تماشا یا قویولما سی قدغن ایدی وندان
 صوردا هر ایکی آذربایجان صحنه لرینده دقعده لر اوینانمیش و چوخ
 رغبت گورموشدور.

بهادر و صونا رومانی (۱۸۹۶-۱۹۰۸) آذربایجاندا رومان نویسن-
 لیگین ایلک نمونه لریندن دیر. اثر محبت موضوعوندا یازیلیمیشدیر و بها-
 در بیر مسلمان طلبه سی و مترقی فکر صاحبی بیر گنج دیر ^{صونا} بیر ارمنی
 قیزیدیر. بو ایکی گنج تمیز بیر قلبه بیر بیرینی سئویرلر لکن
 معنوی رنگینلیکه عقل و کمال و عقیده جه چوخ یاخین اولان بو گنج-
 لرین حیاتی و وضعیتتی چوق فرقلی و ضدیتلیدیر، آرزولاری بویسوک
 فقط امک آنلاری محدود دور. دوشدو گلری فاناتیزم بندلری اونلاری
 بوغور و مغلوب ائدیر. آنجاق اونلار معنوی قدرتلرینی ساخلاییرلار
 و ائور فاجعه لريله ظلم و عداوت دنیا سینا دیرین نفرت اوپا دیرلار.
 نریمانوفون ماراقلی اثرلریندن بیریده (بیر) حکایه سی دیر.
 بو اثرده آنا گلیادام اولجه فاناتیزم و موهماتین اسیریدیر لکن
 یواش یواش انکشاف ائدیر و اثرین آخیریندا معلول و شکستبالا سین
 بیرین رطوبتلی دوشمه سینه بورا خاندا اونون وجودی لر زییه گلیر و
 بقله دئییر: هیچ کس بیلجه سه گلیادام یاخشی بیلیرکی بو بیر بیر
 فیریلدا قچی دیر. من نفرت ائتدیگیم یفردن بالاما نجات گوزله میرم
 بالامی منه وئوینیر، وئوینیر بالامی.

گلیادامین زیارتگاه داکی عصیانکار چپخشی هامینی حیرته دو-
 شورور. داخلی، معنوی بیر انکشاف یوليله اوگره تن و ده کیشن گل-
 یادام ره آلیست آذربایجان ادبیاتیندا کی قادین صورتلری سلسله-
 سینده مهم یر توتور و اونون دالینجا پاسلی زنجیرلری قیران و
 چادرانی آقان عصیانکار گلیا هارلار، پریجه آنلار و سئویرلر گلیر.
 ۱۹۱۵ ده آجیق سوز (۱) غزتمشده ادیبین بیر کندین سرگذشتی -

حکایه‌سی تفرقه شکننده نشر اشدیلدی، بو حکایه‌ده ملکدار لارلا کند-
لیرین تنبیلیگی و مواملیفی تنقید اقدیلیمیشدیر. نریمانوف
جامعتین معارف کسب ائتمه‌سینده تئاترا بویوک اهمیت وئریر و ...
دئیوردی کی تئاتر مسلمان تاماشاچی‌سینین عقلینه غذا و روحونا لذت
وئرمه‌لیدیر. تئاتر بویوکلا ایچون مکتبه‌یر، اونا گؤره ادبیات و
تئاترین وظیفه‌سی اگله‌ندیرمک دگیل، کوتله‌لری تربیه اتمکدیر. او
ادبیاتی ضروری اجتماعی مسئله‌لرله مشغول اولان بیر ایده‌ئولوژی
شلیفات واسطه‌سی حساب ائدیوردی. اثرلرینده اجتماعی مسئله‌لری او-
رتایا قویور و خلقین ملی غرور و منلیک حس‌لرینی اویاتماق و حرکت
گتیرمک ایسته‌یر و اؤز حق‌لری و حیثیتی اوغروندا مبارزه‌یه ...
چاغیریردی.

نریمانوف عموماً ادبیاتین انکشافینا کؤمک ائتدیگی کی-
میی آیری آیری یازیچیلارین دورومی و انکشافینده مشغول اولموشدور. ج.
محمد قلیزاده‌نین تبریزدن قاییدیب ملانصرالدین ژورنالی‌نین نشرینی
دوام ائتدیرمه‌سی، فه‌کؤچرلی‌نین اثرلری‌نین نشری و انقلابین ایسک
ایللرینده بیر صیرا یازیچیلارین یارادیجیلیق فعالیتینده قایتما‌سی
ایشینده نریمانوفون بویوک کؤمکی اولموشدور.

منابع و مراجع:

- ۱- xx عصر آذربایجان ادبیاتی، میر جلال، فه‌ج، حسین اوف،
معارف نشریاتی، باکی ۱۹۶۹
- ۲- اسلام آنسیکلوپدیسی جلد ۲- پرفسور فواد کویپرولوف،
استانبول.

نشئه نین قصیده سی

" وارلیق " یں ۶ نجی صایی ۱۶ صحیفه سیندا دوکتور جواد هیفت
 یں " آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش " آدلی تدقیقاتی نین
 ۴ - نجی حصه سینده ، نشئه تبریزی حقینده یقله بیر قیدوار : " صفوی -
 لرین عون دورینده یشتیشمیش و نادر شاه دهورونون ان مشهور شاعریدیر
 ۵۵ - ۱۱۵۳ ایللرینده نادر شاه نجفده حضرت علی (ع) حرمینین گنبد -
 ینی تعمیر و تزیین ائتدیگی وقت نشئه تبریزی بونا تورکجه -
 تاریخ سؤیله میشدیر . بو شعر نجفده حضرت علی نین حرمی نین بویوک
 قاپیسی اوستونده یازیل میشدیر . ایگیرمی سکیز بیتدن عبارت اولان
 قصیده دن بورادا بخش بیتنی نقل ائدیلیر . " همان صحیفه نین آلتیندا
 بو سطرلر یازیلیدیر : " بو شعر آقای تیمور پیرهاشمیدن آلتیمشدیر
 عزیز اوخوجولاریمیزدان خواهش ائدیریک بو قصیده نین هامیسنی اله
 گتیرسلر بیر نسخه بیزه گونده رسنلر . "

بو دعوت اوزره عالم دوستوموز پروفیسور تورخان گنجهای (لوندون

اونیورسیتته سیندن) قصیده نین تمام متنینی بیزه گونده رمیشدیر .

قصیده نی عینا نقل ائدیریک :

تاریخ مطلا ساختن روضه متبرکه غرویه که حسب الامر الاعلی

بزیان ترکی گفته شد

شه جم چشت دارا درایسته نادر دوران

که تخت دولت جمشیده وارث دور جهان اوزره

بدخشان لعل و عمان اینجوسین و فرمیش خراجنده

گونش تک حکمی نافذ متصل دریا و کان اوزره

چکیلر کهکشانی یایی تک نقاش اگر چکسون

مثال قوت با زوی اقبالین کمان اوزره

بلند اقبال اولان اعدالین هم سربلند ایلر

مکرر اخیلمیش دشمنلرون باشین سنان اوزره

عیار خالص اخلاصین اقدوبدور گون کیمی روشن

قضا جریان اقدوب فرمان کمان مروشان اوزره

که لازم دور علی نین روضه پاکین طلا اشمک

مشوردور مقام مهر دایم آسمان اوزره

زهی نام همایون کیم یار اندا کاتب قدرت
 گرهک طغرای بسماله چکسونلر نشان اوزره
 او کوکب کیم که افلاک جلاله ایچره آشوارین
 سالیوب چرخ چهارم تن زمین اوزره زمان اوزره
 اولور مرآت دینین صیقلی دولت یو اوزدندور
 قضا تحت خلافت رسمین ایشمیشدور جهان اوزره
 وجود تحت ایچون ملت گرهک شاچار چار اولسون
 مؤخر ملت غائی اولور ظاهر عیان اوزره
 سن اول کامل بها در گرامی سن که حقنیده
 دئمیش هر جوهر برقیعت ناقص کمان اوزره
 شهابی اختیارم مدح شاهنشاه دورانشه
 بویوردندور مکرر ایلهرم جاری زبان اوزره
 دلیل شوکتی بسدور همین نام همایونی
 معانی لفظ دن ظاهر اولوب لوح بیان اوزره
 دگیلدور کهکشان تسخیر ایچون عزم ایلیموب گویا
 کمند همت والاسین آلمیش آسمان اوزره
 اقدوب ایجاد ایچون مانع بوشاهنشاه دورانشین
 حصول مقصدین فرمانده توأم جهان اوزره
 رضا و فردی اونا سلطان روم اسکندر ثانی
 که واجبدور دعای دولتی اسلامیان اوزره
 زهی شوکت که گر کفار ایلن عزم ایلسون رزمه
 چکرلر منت شمشیر پنی باش اوسته جان اوزره
 صلاح دولتی ایشتهن بغداد والیسی
 چالوب اتمام ایچون سعی ایلده دمانین میان
 او صاحب جاء کیم ذکر افتسه لرنام گرامی سین
 اقدرلر احمد اسماعیلی جاری نشان اوزره
 بو غیر امیرین مهیا اولدی چون اسباب اتمامی
 رضای پادشاه تاج بخش کامران اوزره
 رو نابین عیارین افتدی اوزا خلاصی تک شاهه
 میسر نقد جان ایلن معادل امتحان اوزره

ملائک اولدیلر همدست استادان چایک دست
 طلادن آسمان ایجاد اولوندی آسمان اوزره
 شریح اوزره منور گنبد خورشید غاصیت
 سائورسان قیه یاقوت احمدورجان اوزره
 گوپول پرواز اعدوب بیروطوق زرینین خیال یلر
 که آچمیش بال طاووس بهشتی آشیان اوزره
 مؤذن بلبل تسبیح خوان و صحن گلشنندور
 قیزیل گول دسته نی گلدسته لرباغچان اوزره
 تمنای سلاطین دور یوزین سورتک بو درگاهه
 زهی رفعت که ایسته رصددوشون آستان اوزره
 دشیرکن عقل ظاهربین منه شول قبه دور گویا
 که اولموشدورطلای نابله زرین جهان اوزره
 جوابم " نشئه " اولدی مصرع تاریخ احمامه
 ادب بیل مهر ساکن دور مطاف انس و جان اوزره

(۱۱۵۶)

بورادا چوق مهم بیرنقطه نی ایضاح ائتمکده فایداوار. پروفیسور
 تورخان گنجه ای نین اوتوزا یاخین تدقیقیندن بیرجسی ده " کلات نادری
 ده تورکجه کتابه " دیر. اورادا بو کتابه حقیقده یازدیغی مقدمه ده
 پروفیسور گنجه ای نادرین شخصیتی باره ده از جمله بقله قییر:
 " افشار قبیله سی نین قیرخلی شاخه سیندن اولان نادرشاه، اولاصغوی
 لرین قوللوغوئدا و صونرالار مستقل بیر حکمدارکیمی ایران تورپاق -
 لاری نین بوتونلوگو ایچون الیندن گلنی ائله دی، نادرین اوزر ائتینگ
 منشائی نه کاملا مدرک و اوزر آنا دیلی تورکجه یه اوره کدن یاغسللی
 اولدوغی گوزه چارپیر **

*

**

نادر ایرانین بیرلیک و یوتوخلوگی ایچون چالیشدی و بوسملکت
ده یاشایان خلقلرین ایز جمله اغوز خلقی نین دیل - ادبی و فرهنگ
وارلیغینی رسا تانیندی و بو ایسی مملکتیمیزین بیرلیک و یوتون -
لوگی ایچون لازم گوردی.
بو درایت و آنلایش اونون شعورلی بیر ایران دولت آدامسی
اولدوغونی بیر داها گؤسته رمکده دیر .

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

آمان آیریلیق

استاد شهریار

بیزی یاندیریر یا مان آیریلیق
بو داریدیران دومان آیریلیق
باغا ساوریلان سامان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

بیر گوزدن آچار ، بیرگوزدن بومار
آرازی سرین گوردیکده اومار
خزری درین گوردیکده جومار
غم دریاسینا جومان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

آزاریم وورسون باش داشدان داشا
گوز یاشی گرهک باشلاردان آشا
نجه یاد اولسون قارداش قارداشا
نه دین قانیرنه ایمان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

دقدیم آیریلیق قیسنا ما منسی
سنی گورمیشم ائللر دشمنسی
یوزمین کورده سینایام سنسی
همان آیریلیق همان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

گوگلرین گونین ، آیین گیزلدير
اولدوز آخديرير ، سايين گيزلدير
اوختی آتير ، يايين گيزلدير

قدیمی اقدن گمان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

سن اونوتساندا سلیمان منی
اونوتمیاچاق شهریار منی
پاز گلر بولبول قاپسار چمنی

ایندلیک سئوسین زمان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

آیریلیق گله بیر کرم قیلا
بیر نهچه گونده بیزدن آیریسلا
غم ده بیر بیز تک سولا ساوریسلا

هانی بیر بئله گمان آیریلیق
آمان آیریلیق آمان آیریلیق

آمان سیر گوزین یومان آیریلیق
جان جیزلیغیندان اومان آیریلیق
قانلا یاریلیمیش رومان آیریلیق

آمان آیریلیق آمان آیریلیق

تبریز - آبان / ۱۳۴۹ شهریار

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

نقطه اشاره‌لری

اروپایی‌لار اوز دیللری ایچون بیر سیرا اشاره‌لر و علامت‌لر دوزلشمیشلر کی، جمله لرین معنا و مفهومی آیندینلاشدیرماق و سوزلرین مختلف بولگولرین گؤسترک ، سورغو و تعجب و بونون کیی جمله‌لری بیر- بیریندن آیرماق ایچون بویوک نقشی واردیر . بونقش اوقدر بو دیللرده اوزی ایچون یئر آجیب کی ، اروپا دیللرینده یازی سیراسینا گنجیب و یازیدان آیریلماز بیر حال اوزینه آیدیر .

صون الی ایلدن بری بو علامت‌لر شرق دیللرینده نفوذ ائتمیش و تورکی ، فارسی و عربجهده ایشلمه‌گه یاشلانیب دیر . بویوک غربیده اولدوغو کیی شرقده ده یازی سیراسینا گنجیب و گنجمکده دیر . اونا گوره جمله‌میزی اوخوجولارینا قیسا معلومات و غرمک ایچون نقطه اشاره‌لری و اونلارین ایشلندیکی یئرلر حقینده آشاغیداکی بحثی لازم گوروریک .

۱- قلاب (،) - قلاب یا وئرگول یازیلاردا نقطه اشاره‌لری نین هاموسیتدان آرتیق ایشلننیر و بیر (و او) تلفظی قدر سکوتی یئتیریر قلابین یازیدا اولان یکی یئرلرین اهمیتلیسی بونلاردیر :
الف- بیر جمله ... نتیجه فاعلی آیرماق ایچون اونلارین آراسینا قویولور :

الماء ، بالوط ، شام آغاجی حال ایله

باشلادیلار بحثه بو منوال ایله (صابر)

ب- بیر جملهده نتیجه مبتدائی (مستدالیه) آیرماق ایچون اونلار آراسیندا قویولور :

آی ، اولدوز ، الکتریک چراغلاری شهرمیزی ایشیقلااندیریر .

پ- بیر جملهده نتیجه خبری (مستدی) آیرماق ایچون ایشلننیر :
علی اوخودو ، یازدی ، اوگرنیدی .

ث - بىر موصوفون مختلف صفت لرى آراسىندا قويولور :
معلم صميمى ، مهربان ، دوشونجهلى بىر انساندير .
ويا :

شە جم حشمت ، دارا درايت ، نادر دوران ،
كه تخت دولت جمشیده وارقدور ، جهان اوزره (نشه)
ج - (نه) كلمه سى ايكي جمله نى نفى اقتديگي حالدا اوندان سونرا
قلاب قويولور :

نه ، علم اوخودون ، نه ، بىر صنعت اوگرندين .
ج - (هم) ايكي جمله نين بىر يئرده اثباتى ايچون ايشله نيرسه
اوندان سونرا قلاب قويولور :

هم ، پشيرسن ، هم دانشيوسان .
ح - (گاه) ، (يا) ايكي ايشدن بىرين گوستريوسه اونلاردان سونرا
قلاب قويولور :

گاه ، سيخير ، گاه ، سيلكه لير يابو منى ،
يا ، من اولدوررم بونو ، يا ، بو منى .
خ - بىر جمله ده نچه مخاطب اولسا آزالاريندا قلاب قويولوب سون
مخاطبىدن سونرا ندا علامتى قويولمالىدير :

ندير سن روزگاريم بوييله مى گفچسين گوزه ل جانيم !
گوزوم ، جانيم ، عزيزيم ، سئوگيليم ، دولتلو سلطانيم !
(فضولى)

د - بىر كلمه ايكنى يول بىر - بىرى تين آرديجا گلسه اونلاردان سونرا
قلاب قويولور :

بوخ ، بوخ ، بو ايش اولاييلمه ز .

۲ - نقطه قلاب (؟) يا نقطه وهرگول بىر - بىرى آرديجا گليب معنالىر -
ين تعقيب ائدن جمله لرى آييرماق ايچون ايشله نير :

مقلون وار ؟ نه يون بوخدور ؟ مقلون بوخدور ؟ نه يون وار ؟

۳ - ايكي نقطه (:) - شرح و توضيح و هريلن سوزلرين قاباغيندا
قويولور :

۱ مسلم دیر ، بو سۆزده بوخدور انکار ،

کی آللهین ایکی یئرده ائوی وار :

بیریمی شین تناسی سنگ و گیلدیر ،

بیری نور آللهی آدی دل دیر . (محمدیاقربخلخالی)

۲ - مووغو علامتی (؟) - مووغو معناسی اولان کلمه یا جمله لرین

قارشیسیندا قویولور :

هارا ؟ نییه مکشه گفتمدین ؟

ویا :

مو سفله لیگیندن آیریلار می ؟

اود یاندیرا بیلیمیه بیلرمی ؟ (فضولی)

۵ - تعجب علامتی (!) - بو علامت تعجب ، ندا ، امر ، تاسف ، حیرت ،

دعا ، غم و شادلیق بیلدیرن جمله لرین قارشیسیندا قویولور :

تعجب : دیلونده طعن ائدیورسن بایسزیده ،

ولیکن ایشلرون بنزهر یسزیده !

(خلخالی)

ندا و امر : وصال ایهامی تگ قاچما آماندور !

شب هجران کیمی بیرجه دایان ! دور !

(خلخالی)

تاسف : اوق ! بدبخت فلاکت بوخسول !

سنی بوخسوللوق ائدیپ آواره !

(اخلاقی)

حیرت : صنیق سبده سو دوتمان قرار می دورماز ،

هکسته کونلومه محوم کی قانیله دولودور !

(قوسی)

دعا : چوخ قورخورام کی گوز شوخونا ای گوره ل سده ،

یارب کی تاپماسین گوره لیم هنج گوز ال سده !

(خلخالی)

غم : دود آهیم دیر بولوتلار باشیم اوسته جمع اولوسه ،

هر دم آقلار لار من بیچاره نین احوالیمه !

(خلخالی)

شادلیق : سلام دوستوم ! سنی گوردوم چوخ مشویندیم !

۶ - معترضه () - یا پارانتیز، جمله، معترضه بو علامتین ایچریسند
 یازیلدیغی ایچون اونو معترضه آدلاندیریبلار. جمله، معترضه
 اصلی بیر جمله نین آراسیندا گلن مستقل بیر جمله یه دئییلیرکی،
 اگر اونو حذف ائتسک اصلی جمله نین معناسی دگیشیلمز و هابئله
 بیر جمله ده آنلاشیما یان سوزون معنا و توضیحی معترضه آراسیندا

یازیلیر، مثال :

ارشاد روزنامه سی نین اطرافیندا توپلانیلار آراسیندا محمد امین
 رسولزاده، دکتر نریمان نریمانوف (موئرادان شوروی زمانیندا
 آذربایجان رئیس جمهری اولموشدور)، عزیز حاجی بیگوف (مشهور
 کومپوزیتور) کیمی شخصیتلر واریدی.

نقل اروپا : (آذربایجان ادبیاتینه بیر باخیش - د. هیفت)
 ۷ - دیرناق " - دیرناق علامتی بویقرلرده ایشله نیر:
 الف - باشقا آدامین سوزی عینا نقل اولونارسا دیرناق آراسیندا
 یازیلیر:

نه یاخشی سوز دئدی او آدی گلزار:

" مسلمانلار گونوم یوغدور، گونوم وار"

(خلخال)

ب - عالمر، ادیبلر، روزنامه لر، کتابلار، کارخانه لر، جمعیت
 لر و مؤسسه لرین آدی دیرناق آراسیندا یازیلیر:
 " سفیلر" کتابی فرانسیز شاعر و یازیجیسی " هوگو" نون
 اثریدیر.

پ - طنز و کنایه ایله دئیلن سوزلر دیرناق آراسیندا یازیلیر
 و عکس معنا وئریر:

هیقلر دنیا یه " آزادلیق" هدیه ائتمک ایستیردی.
 آزادلیق کلمه سی بوردا عکس معناده ایشله نیب واسارت دئمکدیر

۸ - فارقه (-) - فارقه فرق قویان و آبیروان معناسینه دیر و بو
 یقرلرده ایشله نیر:

الف - دانیشان و مخاطبین سوزلرین آیریماق ایچون ایشله نیر و
 دانیشانین سوزونون اولینده قویولور:

ساقی گتیر! - نه دن؟ - او مئی خوشگواردن.

— مٺي؟ هانسي مٺي؟ — او مٺي کي پوڏوڙ فرقي ناهي.
 ساقِي دُولان! دُولانميا — کيم؟ — چرخ کچم — دار.
 دوڏدرمه سال! — کيمي؟ — فلکي پو — م — داردن.
 مطرب! — سوزون پوڏوڙ! — سن اول آله پير دانيس.
 — هانسي مٺوله دن؟ — دنگيله ن وصف ياردن.

(حڪيم هٿيدجي)

ب — سطر باشيندا ياريلان عنوانلار فارقه ايله مطلبدن آيريلير:
 وطن — دوغولوب، يا شاديغيمير، آنا يوردا وطن دئييلير.
 ۹ — رابطہ (—) — رابطہ يا (تيره) مربوط ائدن و باغلاليان
 دشمنگدير و پو پوڏوڙده ايشله تير:

الف — کلمه شين پير تيکھسي سطرين آخريندا و قالاني او پيري سطرين
 باشيندا واقع اولسا، کلمه نين آيري دوشميش قسمتي رابطہ
 ايله پير — پيرينه باغلانير و سطرين آخرينده کي قسمتن صورتا
 قويولور.

ب — ايکي شهر و يا ايکي عدد آراسيندا اول و آخري گؤسترير:
 تهران — تبريز دميرپولي، ۱۲۵۵ — ۱۲۵۰ (۱۲۵۰ دن ۱۲۵۵ کيمي)

پ — پير — پيرين آرهجا گلن ميني سؤزلرين آراسيندا قويولور:
 پير — پير، يا واش — يا واش

هابلله: وور — وور کي گتيرمه پيدير آريا ا

انسان دوزمهز پو شاري — شاري ا

(صابر)

ت — معناه پير — پيريله مخالف اولان سؤزلر پير — پيري نين داليسيجا
 گليرسه اولتارين آراسيندا رابطہ قويولور:

گل — گشت، شمر — گنج، اوزاق — ياخين

ث — پير پيرين تعقيب ائدن وقت گؤسترن سؤزلرين آراسيندا رابطہ
 قويولور:

شنبه — يکشنبه، ۶۰ — ۵۹ درس ايلي

ج — اوز مهمليله پيرله ش سؤزلرين آراسيندا قويولور (مهمل اوکلمه —
 يه دئييلير کي تک ليکده معناسي پوڏوڙ اما اوزينه مخصوص
 کلمه دن قاباق گليب اونا تاکيد معناسي وئيرير:

يام — ياشيل، کالا — کوتور، بوم — بوش، ساپ — ساري

ج - علمی بیر نظریه یا قانونی و یا تاریخی بیر حادثه‌نی بۆتونلو-
کده آنلادان ایکی آدین آراسیندا قویولور:

گئی - لوساق قانونی ، امینی - پیچ معاهده‌سی

ه - انصراف نقطه‌لری (...) - انصرافیه و یا انصراف نقطه‌لرینین
عمده ایشله‌نن یئرلری بونلاردیر :

الف - یازیلما‌سی گره‌ک اولمایان و یا اوستی اورتولی سۆزلرین یئر-
ینه انصراف نقطه‌لری قویولور :

بوخسا دئییرسن کی ... یوخ ... بودا دوزدیر

شاعرین سؤقاتی شعردیر ، ســـــوزدیر .

(آذر اوغلی)

ب - ایکی فعلون آراسیندا زمان گۆسترک ایچون ایشله‌نیر :

او ، یئریندن قالخیپ دوردی ... اطرافینه بیر نظر سالدی ...

منه ساریدا بیر باخدی ... صونرا دوشونه ره‌ک قاپونسی آچیب
گئتدی .

۱۱ - نقطه (.) - جمله نین قورتارماغین گۆستریر :

سارالا - سارالا پاشا ماقدانسی .

قیزارا - قیزارا اولمک یاخشیدیر .

صون

خلق شاعری ساهریں یارادیجیلیفینا بیر باغیش

حبیب ساهر آذربایجان ادبیاتیندا آوزونه گورکملی بفر آچمیش شاعرلردن بیریدیر. اونون چایدان چیمیش "لیریک شعرلر"، "کوشن" و "سحر ایشیقلاسر" و فارس دیلینده دیوان ساهر کیمی منظوم اثرلری خلق آراسیندا یایلمیشدیر. بوتون اثرلرینده او، وطنینه، اقلینده باغلی، انسانی دویقولاری پرورش ائدن، حقیرلییه، ظلمسته قارشی یورولمادان مبارزه ائتمیش، درین دوشونجه لی قورخماز جسارتلی بیر صنعتکار دیر. اونون یارادیجیلیفینین انکشاف یوللاری چوخ مراقلیدیر.

"لیریک شعرلر" کتابینی مطالعه ائدیورکن، انسان آنا تورپاغین طبیعت گوزللیکلرینه و ورعون، رومانیتیک بیر شاعرله قارشیلاییر... (البته، بو بدیع، طبیعت تصویرلری ایله بزه نمیش شعرلر مجموعه سی اونون گنجلیک دورونون ادبی محصولیدیر.) بوردا ساهر ماهر بییر قواص کیمی، دنیزلرین درینلیکلرینه جوماراق، سور اینجیلرینی توی پلامیش مهارتله خیال پریلرینین تفللرینه دوزموش طبیعت گوزللیک لرینی وصفه چکمیشدیر. شعرلرینی اوخودوقجا، انسان آوزونو ماهر بیر رسامین یاراتدیغی فسونکار تابلولارین قارشیمیندا حس ائدیر. شاعرین یارادیجیلیق قدرتی آدامی حیران و مفتون ائدیر. آنجاق تماشا دان دویوب معنا آختاریورکن، اوخوجو سرگردان قالیر. بوردا ایستر ایسته مز بیر سوال باش قالدیریر: دوزروداندا، "صنعت صنعت ایچوندور؟" یارادیلمیش هنری اثرلر فقط، تماشا ایچون یارادیلیر؟ منجه، یوخ!... تصویر الونموش طبیعت گوزللیکلری: آغان سولارین لایلیا اوخشیان، اورده یه باتان شیریلتیسی، اسن ملایم یثلین یاشیل زمیلری حرکت گتیرمه یی، آی ایشیفینین بولودلار دالدا سیندان بویلا نازاق، دوروسولاردا منعکس اولونماغی، گلزارلیقلاردا، چمنلرده عطر ساچان گللرین عشقی ایله جهه و وران بلبلرین آوازی، داغلار، دره لر، یاشیل اورمانلار و ال... بونلار هامیسی آوزا آوزلویونده بیر شعر دگیلمی؟ انسان تماشا ائتمکدن دویمور. بونولا کفایتلنمک او لارمی؟ البته یوخ! یارادیلمیش هر بیر اینجه صنعت اثرینده معنا اولمالیدیر. یازیچی، شاعر، و یا خود بیر نقاش آوز نجیب دویقولار

رېښې، اېده آلارېښې يار اتديغې اثرينده منعكس ائتمه ليدير. اشــرده
ايشله ن استعاره لر، اوبرازلار، سمبوللار، طبيعت تصويرلري، وئرلر
ميش فكرين قوتلنمه سي ايجون استفاده اولونما ليدير. بويله اولدو-
قدا، ايتجه صنعت اثرى اوز دگرېښې، ارزشيني يوخارى قالديرار...
اوخوجونو مراقلا نديرار، او خود وقجا هيچانا گتيره ر، اونو سيلكه-
له يپ، دنيا گوروشونو ايشيقلانديرار، متاسفانه، شاعرين رومانتيك
شعرلرينده فقط بديعي تصويرلره و خيالاتا راست گليريك.
شعرلريندن بير نجه مثال:

خيال رنگين بير پرده دير، گوزل بير جهانين،
اسرار آميز گوزلليكي، او پرده ده چيچك آچار،
بير افندير فيروزه رنگ، بزه نميشدير شفق لره
ما وي، درين آسمان دير، اوشدان دوغان ماهتابلار،
(چول يوللاريندا)

و يا خود:

گون باتاركن قيزيللانا چايلاردا،
گل آچاردى يازين گوزل آخشامي،
اوزاداردى منه، شعرين پريسي،
شراب ايله دولو، آلتون بير حامى.

من مستايكن، تارلاردا ن دويارديم،
بوچكلرين عاشقانه نغمه سين،.....
اشيدرديم همده، ياشيل دره دن،
منشه لردن آخيب گنده ن شو سين،
(شعر پريسي)

تارالليقلار چوكرجوكمز، كؤلگه له ن دنيا ميژدا،
بير زيرجد اولدوز دوغان، افق لرين پرده سينده،
گوندوزلري دويولما دان، باشقا آهنگ اشيديلير،
تارلاردا گيزلى قالان، بوچكلرين شن سه سينده،
يوللار خلوت اولان زمان، داغلاردا شلار پرده له بير،
او، زيرجد گوزل اولدوز، يا واشما واش سوياتير.

ھمىن شعرىن باشقا بىر يۋرىنىدە :

اي ۋەرجد اولدورۇڭ اگۇر سىن بىر باشقا عالمىرىن

سحرىنىدە بارىلدايان ياشىل رنگلى گونشى سىن،

مىندە تۈزلۈ يوللار اوستە، سۈنۈك مەتاب ايشىغىيام

سۈنۈپ، تىباھ اولماقلىغا، آمادەيز ھىم سىن، ھىم من،

سىن سۈنۈرگن گۈزل اولدورۇڭ گىجەلرىن نىفسىلە،

مىندە سۈلۈپ، گىجە جگم ياراداشىن ھىو سىلە.

بو مىثاللاردان، رومانىك شاعرىمىزىن دىرىن تخیل و يارادىجى-

لىق قىدرتى اىلە ياناشى، خىال دىنىزلىرىنىدە الىقول آندىغىشى، ياس و

امىدسىزلىك بوئون ۋارلىغىغا حاكىم اولدوغونو گۈرۈرۈك.

لكن ساھر او، انتھاسىز، قارائلىق، خىال عالمىنىدە قالغىر،

كوشن كىتابىنىن اولىنىدە، نىر شىكلىنىدە يازدىغى شۇجىھ جالىندا :

"ايكى يول آراسىندا قالدىم:" بىر طرفدە، تصوفون رمزلى قارائلىق

دىنئاسى، بىر طرفدە ايسە، گونشله يازلايان رەئال عالم گۈرۈدۈم،

آقىمى ايشىغا سۈرۈدۈم، ماھنى سۈيلىدىم، يازدىم سۈرۈدۈم، يادلارمنى

داندىلار، ائللر مەنى آندىلار، القىشلادىلار، من يولومو تاپمىشام،

ايشىق عالم اوردادىر، شىر گۈنلر، آزاد ائللر اوردادىر، دىنيا بىلە

اولمالىدىر:" دىيە، شاعر ائوز دۈغروپولونو تاپىر، بو يارچادان

گۈرۈلدۈيۈ كىمى، او، ظلمەت خورونو اورمىك آيتا سىندا نىيلىپ شىمىز

لەمگە، رەئال عالمە قايتماق اېستەير.

۱۳۲۴ نەجى ايلدە وجودەگلى آندىر انقلابى شاعرى سوسىۋوتىئون

تېشىر، او، گەجى آندىر يازدىغى "لئرىك شاعر" عنوانلى شىرىندە :

اسا لىمىن يوللارنىدا

سەير ائرىي آياق يالىن،

كىند اقوينە باش وورمازدى،

بىلمىز ايدى خلقىن حالىن،

دىنيا اونا گۈرۈنۈردى

داغ يولوندا، آخشام چاغى،

سايەلرتك سۈرۈنۈردى.

.....

غزل یازیب گوزل لردن،

پریلردن بحث ائدردی،

اولدوزلارلا دردله شیره که

سیلمزیدی، ندیر دردی؟

دشیه حسارت و تاسفایله اوز کئچمیشینی خاطرلما قلا، همان شمسریسن
باشقا یثربنده؛

آذر آیی قونوب یوردا،

قزیل گونش دوغدوسمر،

قوراتولوشدان، آزار ادلیقدان

صبا یغلی وئردی خبیر،

.....

شاعر قوشدو گونه ساری،

اوددا گوروب خلقی، یاندى،

او گونه دهک گورمدگی،

بیر چوخ شخیلر گوروب قاندى.

دشملکه، اوجسوز- بوجاقسیز خیال دنیا سیندا قوودوغو آتینندان
آشاقی دوشدویونو، دوغما خلقینه- اقلینه قووشوب حیاتدا کی تضاد-
لار- وارلیلار ایله یوخسوللار آراسیندا حکم سورن عدالتسیرلیکلر و
آجینا جاق حاللار شاعرین حساس قلبینی سیخیر، قلمی الینه آلراق؛

اوچوب رنگین قیزیم! سه سین کاللاشیب

کولگه لهیب گوزل، آلا گوزل-رین

چیخ گونشه، قارانتلیقدیر کارخاننا،

اوزاقلاردان ائشیتمیرم سوزل-رین

.....

به تر قیزیم! تو خودوغون خالچالار،

آینا بند سالونلاری سولددین،

امکله رین، ایشجه سولفون ال-رین

بیر چوخ رنگین آغالاری بسله دی

.....

نازیک ، ایپک خالچالارین گل آجدی ،

اوطاغیندا هر گلینین ، هر بگین

بزه دینسه مجلسلریده گوروم ،

زوالتی قیز بو دنیا دا وارنه یین ؟

.....

نه وقته تک آج قارینلا ایشله ییب ،

بورغون آلر صرف ائده چک مین امکا ؟

(بیر توخوجوقیز)

یوخ ، ساهر داها اساطیری ، خیال دنیا سینده گزمیر ، او ،

امگله حیاتی بسله یین ، بزه یین ، اوزو آج - چیللق قالان ، تمام بشری

حقوقدان محروم اولان الی قاربایلار دنیا سیندا دیر ، قان سورانلارلا

محروملاری اوز-اوزه قویور .

ملکدارلیق اصولینین یاراتدیغی دوزولمز ، آغیر حیاتی ، اربا -

بلارین آرزوینلیغینی ، کندلیلرین بدبختلیک و فلاکت ایجریسینده پاشا

دیقلارینی ساده و بدیمی بویالارلا قلمه گتیریر .

اونلار اولکهنی گوللندیره ن بیر یغین زحمتکش انسانلار

اوشلارین یئمگی بیر چوره ک ایجه یکلری ایریزدیر ، قاندیرا

.....

اونلار اربابلارین قوللاری ، اونلار خاتین سود لوابشکی ،

اونلار دشمانیدیر اربابلارین انسال یغین ، گوز بیه گئی .

.....

همین شعرین باشقا بیر یغرینده :

قشودالار حکم دورمرسلر ، عسولردن بیری بو یئرده .

خلقین امنینی ایدانلار ، اولموشلار اونلارا سر کونده

.....

اوغلانلار قول ، قیزلار کنیزدیر ایشی ذلیل ، ارباب عزیزدیر ،

زنگینه ایشیق سالتیرشیطان ، جانیلری قوجاقلار هر آن والا .

.....

گورولدو یو کیمی ، ساهر آرتیق "پسیمیزمه" خیالا قاپیلیمیش بیر

شاعر دگیل ، او ، میارز بیر خلق شاعری کیمی پارلایر ، او ، خلغینین

اوره ک آغریلارینی ، دردلرینی ، نسگیلرینی اوز دردی بیلر . همده ،

بهر خزاندا، پارلاق گونش دوغسدو .
 بهر خزاندا، بولوت گلیب گونو بوغدو .
 آتلاهرکن خزانلاری، زمان بیزی قووالادی .
 گلدی زمان، گئچدی زمان، آیری دوشدوک یوردوموزدان .
 حسرت قالدیق، سیرین سیرین بولاقلارا، گل چچکلی اولاقلارا .

("خزان")

داها صونرا، "سورگون" شعرینده :

قوولدوم آه ! ... وطنیمدن ائلیمدن .
 ایللر بویو نه لر گوردوم نه لرمن،
 داشدان داشا دگدی یاشیم غربتده،
 محنت اولدو یاریولداشیم غربتده .

بو آیریلیق، حسرت محنت و آجیلیقلار سویژکتیو (ذهنی) بیر
 درد دگیل، بلکه ده، آزادلیغی الیندن آلینمیش، دیلی یاساق ائلدن
 یلمیش، غربت ائللرده هر بدبختلیگه بویون اگمه یه مجبور اولان بیر
 خلقین دردیدیر، او، وطن ماتمینه آدلی شعرینده :

هئج اونودولارمی او، گونلر؟
 جنوبا یوللانان سورگونلر،
 کیم اونودا بیلر، اوقیشدا،
 آخشا ماده که قار-یاغیشدا،
 قارا زندنلارین اؤنسونده،
 یئره سویلمیش آروا ائلاری؟

دئییه، خلقینه اوز وئرمیش آجی خاطره لری اونودا بیلیمیر، شام
 عر او، کشمیش فاجعه لی، قارا گونلری یاددا سالماقلا قالمیر. آزاد
 لیق گونه شیتین دوغا جاغینا امید بسله ییر.

دیللهرم سر پایز گونو،
 سحر دوغسون قیزیل گونون،
 ائل یایراغین قاتاد آچسین،
 ائل باوبالار دوتسون دوگونون.

بالنیر تصویر اتمکله قالمیر. بو چوروموش، فاسد استثمار و بئده
حلیک دنیا سینین داغیدیلماغینی طلب اقدیر.

قان ایچن، آویخان آغالار، البت بیر گون یئره یخیلار،
گونش دوغار قانلی بولوتدان قارادلیق داخما دا یاشایان،
اسکیمیش، چوروموش دنیانی، تعلیندن سوکر و ایخار،
سعدتین بناغی گل آچار و آل گونش یئره نور ساچار،
کندلیلر، یئرلری سور، رکن،

گوللندیر، یئنی دنیانی، قووالار، اکینچی خانانی!

.....

شاعری وطنینده یارانمیش آزاد حیات داها دا روحلاندیریر، آزاد
وطن، آزاد حیات اونون الهام منبعی اولور.

قورخما! بو ماوی گوی آلتیندا یانان آل گونه شین،!

واققلرده گولن آل شفقین سونمویه چک!

ایلک بهارین آچا جاق گول، اوتیه چک بلبلر.

دنیا میز بیرده بو عالمده خزان گورمویه چک!

ای منیم شایلی اقلیم! حر وطنیم، آل گونه شیم!

آینا تک پارلاز افق، دریا تکین آقیلر.

ای قادینلار، آنالار! بیرجه آجین پنجره نی!

صبح آچیلماقدادی، میحون یئلی داغلاردان اسیر.

دئییه، روح یوکسکلیگی ایله گله جگه امید بسلیر، آزاد وطن بیرده

خزان گورمویه جگینی مؤده وئریر.

آنجاق، اودلار یوردوندا چیچکله تن آزاد حیات تالانچیلار دنیا -

سینین خوشونا گلمدی. ۱۳۲۵ - ایل آذر آیتدا، امیربالیستلرین و سو -

سه و اودلو اسلحه لری گوجونه، ساتقیین شاه آذر ثولکه سین آتشه قانا

چکدی. گنا هسیزلارین آخیزیلان قیزیل قانلاری، زلفان، دار آغاجلاری،

تیعیدلر باشلانیدی، نامرد روزگارین آما تسیز یومروغو آلتیتدا یورت

یووالار داغیلدی، آزادلیق ماهیتلاری بوغولدو، آزادلیق دیاریتسین

نغمه کارلاری بايقوشلار اولدو.

وطنیندن سورگون اولوشموش، اوزونو غربت اقللرده سرگردان گؤ -

رن شاعرین اوره یینی آیریلیق و حسرت دردی سیخیر.

خوش و آجی گونلری بئله خاطرلاییر:

دیلهرم ای گوزل یوردوم
توز قونوبدور ساچلارینا
سیلکین سیلکین توزون گیتسین

اسارتده یاشادیغین
کچمیشلرین غالتیدیر
یقتیر زندان ۱۰۰ یقتیر زنجیر
زندانی یوخ، زنجیری قییر

دئییه، خلقی عیانا چاغیریر، "فریدون ابراهیمییه" اتحاف ائتدیگی
شعربنده:

بوئونلا بئله، امینمکی، نور ظلمتی بوغا جاقدیر،
ان نهایت، اقلردن قیزیل گوشه و غا جاقدیر،
دئییه، آزادلیقین غلبه سینه اینانیر.

ساهر آذربایجاندا آزادلیق حرکاتی بوغولدوقدان صونرا، قلمی
یغره قویوب بیر بوغا قدا، اضطراب و خیال ایجریسینده، اوزباشینین
میلههینی قوروپانلاردان اولمایسه او، اوز ملی وارلیغینا باغلی
اولماقلا، قلمی وطن و خلقینین آزادلیغی، گلهجک سعادت ایچون چیر-
پیمیشدیر، گئجه گوندوز کمگین قلمینی اسارت زنجیرلرینه چکلمیش
مظلوم خلقلرین قورتولوشو خاطرینه ایشله دیر، زهلی کیمی، اولکهنین
قانی سوران، بوئون بدبختلیکلره باعث اولان شاهنشاهلیق دبدبه-
لری و شاهلارین خیانتینی، اوز حکمرانلیقلارینی دوام ائتدیرمک خا-
طرینه هر جور جنایتلره ال ووردوقلارینی حسارتایله قلمه گتیریر.

اولولر اوزره آت قووان،
دار آغاچی قوران هر سلطان،
جانا وار جاسینا بوغدورموش
اھر گوزون اوسته قاشین وار" دئییه نی

تخته چیخان شاهلار اولدایب،
قیزیل خرمنلری، اوللری.

یفرینده اوتوران باشقاسی
"عبرت اولسون" دئییه، "دشمانا"
دنیا تی بویا میش آل قاتا .

("اوقشا یا ")

داها صوئرا، "ماهنی" شعرینده :
آنالار قارا گئیپ ،
بزه نیب شاه آروادی،
اغلایوبا یاس ایچینده،
توی ندوگون سارا ایدادیر،
همین شعرین باشقا یفرینده :
مستعمره اولموشدور،
بوگون اودلار دیاری،
وئرلمیشدیر اوغرویا،
خرینده نین آچاری.

شاعر شاهلارین خیانت و جنایتلرینی دئمکله قورتارمیر. اصل دشمن-
لرینده اوغوجویا تانیقدیر ماغا چالیشیر.

"امیربالزم" بیزه یه وئردی ؟
خلاکت، آجلیق و قاراگون !
قان ایزلرینه باغ، بیر دوشون !
تانی دوشمانین... ایلاسی
سئین امگینله بولنمیش
"پارازیت" بن اتیقاسی

("وطن ما تمینده ")

باشقا بیر یفرده :

او، امیری، سلطانلاری

قانادی الحینا آلمیشدیر،

دئییه، استعمار بویوندور و غوتا باغلانمیش ضعیف ملت لری، یفرلی امیر
لر سلطانلار و شاهلارین ایله چاپیمتا لادیقلارینی آچیر توکور،
"آزاد دنیا" شعرینده :

يوكون چا تيب ايتيل يانكى، شوقدن!

سن دئيلسن درديجيزه آشنا.

اسير قيلما "دلارينلا" ائللى.

"آزاد دتيا" دگسين سنيين باشينا!

دئيه اوز نغرتيني يئتيرير.

ساهر حيله و تزويردن، ابكى اوزلولوكدن اوزاقدير، شهرت و

مقام ايچون يالاقلانان بوقلمون كيمي، هوا دگيشديكجه بير رنگه

دوشن، "يئرى گلديكده" اوز ملتيني نئله دانان ساتقينلارلا باريش

مازدير. او، "حرام اولسون" آدلى اعتقادي شعرينده:

يالاقلاندين دوشمانا،

آي ناكشي، آي چاخان!

اولدون بيزيم ديارا،

بهر نجه گون حكمران،

همين شعرين باشقا بير يئرينده:

گوله ليگين زنجيرين،

بويونموزا كئحيرتدين،

آيدينلاري يورده وندان،

غريتلره كوچورتدون.

يادلاديرماق ايستدين

اوشاقلاري، آي ناكشي!

خام خام يئدين نوخودو،

اونوتدون مو كيشمبشي؟...

ذاها، صورا، "اوشور ائوده" شعرينده:

گئب آساليق قاتما آرتيق،

ياد سنيديرسده يادين!

ياسلي پاز اوز وئيركي!

جلادلاري آقيديلادي...

دئيه آيكي اوزلو، يالاق و ساتقينلار اوز نغرتيني ياغديريير.

"مكتب خاطره لريده:

۱- روشنگر

من يوردومو اوزگه لر ساتما ديم .
 خلعت آليب اوز اقليمي اتما ديم .
 مغل ايپك ياتاق ايچره ساتما ديم .
 قدر منه آجي شراب ايچيرتـدى .
 دوشمان منى ياد اقللره كوجيرتدى .
 ديمكله ، آلى آچيق ، اوزو آغ اولدوغونا ، اوز اقلينه خلقينه صادق
 قالديغينا افتخار ائدير .
 هر بير يازيچى و شاعر ايچون بخرى گلديكده ، جسارت و قورخما
 مارليق هر شئيدن آرتيق لازيمديركى ، اودا ساهرده واردير .
 گتيرديگيميز كهچيك مثاللاردان نتيجه آلاراق ، دثيه بيله ريگكى
 حبيب ساهر يوكسك ياراديجيلىق قابليتينه مالكه مبارز بير خلق
 شاعرى گيمي يارلاميشدير . اثرلرينده صميميت ، بشرى دويغولار ، آزاد-
 ليق آختاريشلارى ، وطن و خلقينه توكنمز قاينى شعله چكىر . قوجا مان
 شاعريميزه اوزون عمر آرزو ائتمكله ، آذربايجان ادبيات خزينه سينه
 داخادا قيمتلى اثرلر ياراتماغي ايچون موفقيتلر آرزو ائديرىك .

گنجعلي صباحي

قلييمين سهسى

قلييمين سهسى ، اونون سينلونياسى ، موزيكاسى منى اوزاقلارا گئدكه امر ائدير .
 نه ائنه بيلريم ، اونون امريندن چقماق اولارمى ؟ بوخ اينده قدرهتچ بير قدرتلى سردارلار ،
 بؤيوك داهى رهبرلر بئله اونون امريندن بوگون قاچير ايلمه ديب...
 لاکن من مقايسه ائيليمكه گلمه ين زواللى بير انسان... آرتيق اونون اراديسى ايله
 ايره لي حرکت ائديرم... قارشيمدا ظلمت و قارائليقدان باشقا هئچ بير شي گورولمه ير...
 اونون سهسى قورقولو و دهشتلى دير . ياراتديقي موزيكا ، تولاتلار ، توپاچاچيني چاللى
 صورتده گؤسته ير ، بورادا من آنجاق اراده لي انسان بارماقلارين ، سازين نازيك قللمري
 نوزوينده ايلديرم كيمي حرکت ائديكىن وصنت اوستادلارين رهبرليگيني آيدان گورورم...
 موزيكا چوق دهشتلى و قورقونج حاللارى جانلانديرير .
 بيليم ايلكتريك سوباسى كيمي يالير . گؤزلريم قارالير ، حرکت ائتمكه جرعت ائله
 بيليرم . لاکن بولار ن هاموسيندان آرتيق ائشيديلن قلييمين سهسى منى ايره لي گئتمكه
 مجبور ائدير... ايره لي گل قورقما ، نه ائنه بيلريم ، آرتيق سالتده اوچورام . موزيكا

ئىدقلى اجرا اولونور، بۇيوك شىعكارلار بىن مھارتلە حر كىتلەرىندىن دوغان بو مىنفونىا،
آرتىق مىنى ھىجانلاندىرىر...

قارشىدا بۇيوك آقا، وقارى قىافەسىلە جانلانير. «ايرەلى گل!» دىنە اليمىدن توتوب
اۋز ياتىنا آپارىر... بىراوشاق كىمى اونا سىخىرام، امرىنە اطاعت اندە چىكىمى بىلدىرەم.
او اليندىكى عدالت شمشىرىلە قارائىلىقلارنى ياراق ايكى دونيا منە كۈستەرىر. كۈستەرىلن
طرفە باتىرام. چوق قورتولودور.

بوتون پردەلر اورتالىقتان كۈتۈرۈلىدور. انسانلار بىن عمللىرى چىپلاق خورتە
نرئىم اولونور...

ھرشىدن آرتىق منە سۇدىكىم آنامدور... بۇياك انسان بىن روھى، وجدانى عذاب
اچچەرسىندە غرق اولموشدور، اوتوفانلى دريادا تاختە پارە اوزرىندە اوتورۇپ، ھر طرفدن
اونا وورولان تھمتلەرىن قارشىسىندا مقاومت ائدىر.

اوقلىنى قارا، انسان آدىنى داشىماغى بىلە اوغورلايان استعمارچىلار بىن آجى استىھزاسىنا،
يالان پھتانلار بىن قارشى كۈكىن سىر ائتمىشىدور.

اخلاقىزدرىسىندا غرق اولان جھالت توقانلار بىن ئىمرەسى اولان، بول دونىاسى بىن
آغلارنى قارشىسىندا باشاكن يارامازلار بىن ھجومى اۋنوتدە داغ كىمى داپانمىشىدور. بورادا
بوتون خەلقلە زھرىلى قامچىلارلا دۇيولور... پاك آنا وجدانلى مېارىز اوغلانلار بىلە
ئىكەنلىك تھمت داشلارنى آراسىندا مېحو اولماغا قىدرازىلىر... لاکىن بونا باخماي يارق، كىمىت
جھتتەجە آراولموش، اولسادا بوفورتونالار اچچەرسىندە كۈنشىن شەلەسى كىمى پارلايان ارادەلى
انسانلاردىكى نظره چاتىر. بولار خەلقلەرى دوغورلۇغا، صداقت، پاكلىق قارشى مەھكم
آدىملارلا ايرەلى آپارىرلار... اولار بىن اليندە اولان صلاح چوق كىمىدور. بو انسانلار
دونيانى اولدوغى كىمى كۈرۈرلەر، خەلقلەرە قارشى ايرەلى ھرىكەت ائدىرلەر... بوجانلى
مېارىزە مىنى سۇيىندىرىر...

سۇيىچىمدىن كۈزلىرىم ياشارىر... اوزىمى آنامىن كۈكىنە آرتىق سىقىرام. اميدلە
دولو اولان قىلىم بىندە، سەسلەنير... ايندى آرتىق سۇيىچ، سعادت، آزادلىق مىنفونىاسى
خۇيىن نرئىم اولونور...

بىر آن سكوت ھر طرفى پرومىشىدور...

آنامىن قىلىن دۇگۈنتى سەسلەرىنى ائشىدىرەم... آيا بو دۇگۈنتى سۇلجىدىن دوغان
بىر الھام منبى دىلدىر؟ البتە بىلە دىر!

آنام نور آراسىندا بىر چىچەك كىمى جانلانير... اوزاقدان گلن نېلىرى بىن شىن قىممەتى
سمانى پروموشدور... آرتىق رذالتدن بىر خىر بوخدور...

دونيانى قوتموش قارا بولوتلار، فورتونالار، كۈنشىن قارشىسىندا مقاومت اندە بىلمەيىپ،
اورادان اوزاقلانمىشىدور... ماوى سما اۋز كۈزە لىكىلە طبعىتى ھىجانا كىرەمىشىدور...

بیرجور یازیلان شکیلچیلر (پسوند یا صون اک)

- ۱- واری : قالخان واری ، یونگول واری ، اوزوک واری ...
 - ۲- دار : حیواندار ، محصولدار ، ائودار ، امکدار ...
 - ۳- داش : سیلاحداش ، مسلکداش ، وطنداش ، سرداش ...
 - ۴- دک : داغادک ، ائوه دک
 - ۵- ی : خارجی ، انقلابی ، غریبی ، جنوبی
- کلماتیکه آخر آنها مصوت باشد پیش از (ی) حرف (واو) می آورند ، مانند : هاپره - دایره وی ، گنجه - گنجه وی .
- ۶- کن : آلمیشکن ، اوخویورکن ، گئدیرکن ...
 - ۷- کار : خلاصکار ، طلبکار ، بسته کار
 - ۸- گیل : خالام گیل ، باجیم گیل ، عموسی گیل ، حسن گیل ...
 - ۹- لاق : (با این پسوند اسم مکان درست می کنند) - قیشلاق ، اوتلاق ، چایلاق ، داشلاق ...
 - ۱۰- ت : آنلات ، اوخوت ، ایشله ت ، یاندیرت ...

ایکی جور یازیلان شکیلچیلر

- ۱- آ ، ه : داغا ، باغا ، یولا ، ائوه ، دیله ، اوزه ...
 - ۲- آ ، ه : (فعلون آرزو فورماسی) - یازا ، گوزه ، دیله ، گوله
 - ۳- آ ، ه : (مرکب ظرف دوزه لدن شکیلچی) - قاچا - قاجا ، گوله - گوله ، دئییه - دئییه ، بیله - بیله ...
 - ۴- آق ، اک : (اول شخص جمعین امر فعلی نین فورماسی) - توتاق ، آلاق ، گئدهک ، گورهک ، گودهک ...
- اگر حرف آخر کلمه به مصوت ختم شود پیش از (آق) و (اک) حرف (ی) اضافه میکنیم : ساخلایاق ، دیقله یک
- ۵- آق ، اک : (که از فعل صفت درست میکنند) - تورخاق ، چوکک ...
 - ۶- آغان ، این : (که از فعل امر صفت درست میکنند) - قاچاغان ، اوچاغان ، گزهین ، گولهین ...

- ۷- آ، ال : آزالماق ، چوخالماق ، دوزەلمک ...
- ۸- آن ، ان : اولان ، چالان ، قوران ، دوزەن ، گلەن ...
- ۹- آندا ، اندە : آلاندا ، اوتوراندا ، گۆرەندە ، دۆیندە ...
- ۱۰- آر ، ار : آلار ، اوچار ، قاچار ، کوچەر ، گولەر ، ایچەر ...
هرگاه آخر کلمه به مصوت ختم شود پیش از (آر) و
(ار) حرف (ی) اضافه می شود : دوغرایار ،
قورویار ، سورویەر ، دهیەر ...
- ۱۱- آراق ، ارەک : قاچاراق ، اوچاراق ، پیغاراق ، قویاراق ،
گلەرەک ، بیلەرەک ، گولەرەک ،
هرگاه آخر کلمه به مصوت ختم شود پیش از (آراق) و
(ارەک) حرف (ی) اضافه می شود : ساخلایاراق ،
اوخویاراق ، دینلەرەک ، دهیەرەک
- ۱۲- آسی ، اسی : اولاسی ، گشدەسی ، گۆرەسی ...
- ۱۳- آجاق ، آجک : قالاجاق ، اولاجاق ، قیراجاق ، کلەجک ، دئیەجک
- ۱۴- دا ، دە : یاغدا ، یولدا ، دوزدە ، سیزدە ...
- ۱۵- دان ، دن : جاندان ، قوزودان ، سورودن ، اقلدن ...
- ۱۶- لا ، لە : باشلا ، یوللا ، دیشلە ، شیرلە ...
- ۱۷- لاء ، لە : (قوشما شکیلچسی) : آتاملا ، قوشلا ، اوغوللا ،
قلملە ، گوموشلە ...
- ۱۸- لار ، لر : (جمع نشانه سی) : داغلار ، یوللار ، اقللر ، دیللر
- ۱۹- لان ، لن : باغلانماق ، یاغلانماق ، دیللنمک ، کوللنمک
- ۲۰- لاش ، لش : یاخشیلاشماق ، گویودلاشماق ، اینجهلەشمک
- ۲۱- ما ، مه : (انکار شکیلچسی) : دانیشما ، اوخوما ، دشمە .
- ۲۲- ما ، مه : (دوزەلدەرلر) : قازما ، یاسما ، تۆرمە ، بۆکمە .
- ۲۳- ماق ، مک : (مصدر علامتی) : یازماق ، اوخوماق ، سۆیلەمک .
- ۲۴- مادن ، مدن : یازمادان ، اوخومادان ، بیلمدن ، دیتلەمدن
- ۲۵- مالی ، ملی : اوخومالی ، یاتمالی ، گۆرمەلی ، بیلەلی ...
- ۲۶- مایینجا ، میینجه : یازماپینجا ، اولماپینجا ، بیلەپینجه ...
- ۲۷- سا ، سه : آلسا ، اولسا ، وارسا ، بوخسا ، گۆرسە ، دشمە ...
- ۲۸- سان ، سن : آلارسان ، اولورسان ، بیلیرسن ، گۆرورسن ...
- ۲۹- جا ، جه : قاراجا ، خیردلەجا ، یاواشجا ، عربجه ، بیزجه ...
- ۳۰- چا ، چه : یاغچا ، میدانجا ، گۆلمەچه ، گۆزەلچە ...

بخشی از کتاب چاپ شده: "علی مسیو رهبر مرکز غیبی تبریز"

تالیف: حمید سرداری نیا

من آن خاک بلاغیزو بلاگردان ایرانم
من آذربایجانم، پرورشگاه دلیرانم

منظور از تالیف این اثر زنده کردن نام رادمردانی است که در کردن فرد فرد ما حق دارند، جان استوارت میل فیلسوف شهیر انگلیس عقیده داشت: "هرملتی که به بزرگان خود و افراد جانبازی که در راه اعتلای میهنشان فداکاری کرده‌اند احترام قائل باشد و یاد آنان را زنده نگه‌دارد آن ملت از شعور اجتماعی وسیع و آگاهی سیاسی عمیقی برخوردار است"

و هیچ ملتی نمی‌تواند از استقلال و آزادی برخوردار باشد مگر اینکه آن ملت از این صفات برخوردار باشد، این یک واقعیت است که هیچ شخص و هیچ جامعه نمی‌تواند بدون تاریخ زندگی کند برای اینکه هر فرد و هر ملت نتیجه کردارها و پندارها و گفتارهای گذشتگان خودشان هستند و جای تاسف خواهد بود که ملتی گذشته خود را از یاد ببرد و تاریخ خود را نشناسد، پیشینه هر اجتماعی نشان دهنده پیشرفت تمدن و فرهنگ آن جامعه است و وظیفه هر فرد متعهد است که تاریخ گذشته خود را نه برای تفتن بلکه برای آموختن عبرت و درست عمل کردن و تکرار نکردن اشتباهات سابق بخواند و تعمق کند چون تاریخ آزمایشگاهی است که میتوان از آن تجربه‌های گرانبهائی یاد گرفت و در تمام مراحل زندگی فردی و اجتماعی بکار بست، و استعمار و امپریالیسم اگر بخواهد هر جامعه را زیر سلطه خود در بیاورد قبیل از آنکه اقتصاد و ساخته‌های مادی آن قوم را از زمین ببرد، تاریخ و

ساخته‌های فرهنگی آنان را از میان برده و تلاش میکند آن مردم را با گذشته‌شان بیگانه کرده و آنان را افراد مصنوعی و خالی‌الذهن بار بیاورد و مقاله‌های معدنی ساختگی خود را به آنها تزریق کرده و طبع دلبخواه خود از آنها بهره‌برداری کند و در این صورت است که می‌تواند تفوق و برتری خود را حفظ کند و خونهاشان را بمکد، پس بزرگترین وظیفه هر نسلی زنده نگه داشتن تاریخ گذشته و ارج گذاشتن به رهبران و اشخاص مبارز و مجاهد است که می‌توانند همیشه آن ملت را از خمود و جمود در آورده آنان را زنده نگه‌دارد بقول "گریس کوچرا" نویسنده کتاب جنبش کرد "کلمات همان مایه ارزشمند است که گلوله".

ثانیاً شناختن و ارج نهادن به افراد جانباز و اشخاص فداکار که در گذشته برای رفاه و راحت‌ویستن نسلهای آینده از هستی خود گذشته و روی درنقاب خاک کشیده‌اند وظیفه هر انسان مسئول و با وجدانی است در غیر این صورت هرآنچه که ما در حق گذشتگان خویش به کنیم نسلهای آینده نیز در بارها ما خواهند کرد.

دهقان سالخورده چه خوش گفت با پسر کای نورچشم من بجز از کشته ندروی قهرمان داستان ما شخصی بوده مجاهد و در عین حال روشنفکر که سر نخ نهضت مشروطیت در تبریز در دستهای او بود و بطوریکه خواهیم دید در پیروزی مشروطیت نقش بسزایی داشته است ولی متأسفانه تا کنون نه تنها در باره این شخصیت کتابی نوشته نشده که وی را معرفی کنند بلکه حتی در زادگاه خود تبریز خیابان وی مدرسه و یا لاقول کوچه نیز بنام وی نامگذاری نشده چقدر جای تأسف است به این زودی شخصیت‌هایی مثل علی مسیح فراموش شوند و یادی از آنها نشود، راقم بر خود فریضه دارد که مجموعه هرچند ناقص و نارسا درباره آن آزاد مرد باطل را با هکارهای مرکزی قیچی تالیف کند تا دین خود را نسبت به آن مرد جانباز ادا نماید.

در بیستون انقلاب از شور شیرین وطن

پس همیشه بر سر کوفته فرهاد آذریایجان "شهباز"

علی مسیح کی بود ؟ - در تاریخ هر ملتی افرادی بوده‌اند که در راه آزادی آن ملت و برای سربلندی میهنشان از جان و مالشان گذشته و خود را در راه رسیدن به هدفهای بلند خود فدا کرده و فراموش شده‌اند.

در تاریخ پربار سرزمین مانیز از این اشخاص جانباز و قهرمان زیاد بوده‌اند که برای آزاد زیستن و زیر بار زور نرفتن از هستی خود گذشتند و صفحه‌های تاریخ وطنمان را زرین کردند. نهضت مشروطیت در این زمینه سهم خاص خود دارد که افراد زیادی در راه بدست آوردن آزادی و مبارزه با استبداد داخلی و نبرد با استعمار خارجی فداکار بها کرده و به صفا افتخار آفرینان پیوستند، کربلای علی مسیو آن مجاهد روشنفکر و آزاده مرد دانشمند با جانبازیهای خود در راه مشروطیت توانسته است نام پر افتخار خود را در صف اول مجاهدین این نهضت قرار دهد و ملت قهرمان ایران برای همیشه مدیون خود سازد.

علی مسیو با ایجاد مرکز غیبی تبریز با هوشیاری کامل و مدیریت خاص خود توانست در وهله اول با وحشت انداختن به جان ارتجاع و عوامل وابسته به استبداد و از بین بردن آنان، آذربایجان را برای مقابله با استبداد صغیر آماده سازد و بالاخره در اثر مقاومت و مبارزه این مبارزان راه آزادی بود که باعث سقوط در استبداد و به زانو در آمدن محمدعلی میرزای ضد خلقی شد. همچنین جانبازیها و فداکاریهای این آزاد مردان بود که باعث شد ملل ستمدیده ایران و منطقه جهان بهمدار شده و برای گرفتن حق مسلم خود در برابر ارتجاع و استعمار بها خیزند. این مردان نشان دادند که با وحدت و یکپارچگی توده‌های مردم میتوان به بزرگترین قدرتهای ظالم دنیا چیره شد و آنان را شکست داد. بزرگترین علت پیروزی آذربایجان در نهضت مشروطیت سیستماتیک بودن مبارزه آنان و داشتن تشکیلات منظم و هوشیاری و فریب نخوردن رهبران آنان بود. آنها توانستند با سازمان دادن افراد از جان گذشته و بی باک وحشت به جان استبدادیان بیندازند و کمربند آنها را خرد کنند. در صورتیکه میداتیم پیش از شروع نهضت کشاکش مذهبی در آذربایجان خیلی شدید بود. علاوه بر داستان سنی و شیعه از آنجا که آذربایجان میدان جنگ شاه اسماعیل شیعی و سلطان سلیم سنی بوده و در اینجا کینه‌های زیادی پرورده و خونهای بسیاری ریخته بود. گرفتاریهای دیگر نیز بنام شیخی و متشرعی و کربمخانی در میان بود که خود مایه جدایی مردم میشد و آن‌ها را از کارهای مملکتی غافل میکرد ولی در دوره جنگهای یازده ماهه تبریز در اثر هوشیاری

رهبران و توده‌های مردم تمام فرقه‌های مذهبی دوشادوش به جنگ پرداختند و باهم بر سر یک سفره نشستند و در تشیع جنازه شهدای یکدیگر با میل و رغبت شرکت کردند، این در نتیجه کوششهای انجمن ایالتی و مرکز غیبی بود که درد مشترک مردم را احساس و آنها را رهبری میکردند.

کربلایی علی فرزند حاج محمد باقر تبریزی معروف به مسیو که تنها اولاد خانواده‌اش بود از بزرگانان روشنفکر و مبارز آذربایجان بود و در محله نویسر سکونت داشت، او مردی سفرکرده و تجربه‌اندوخته و کارش ترخیص کالا از گمرک بود، زبان فرانسه را خوب می‌دانست و به همین جهت است که او را مسیو می‌گفتند، مدتها مقیم استانبول بوده و به اتریش و قفقاز نیز مسافرت کرده است. در تبریز کاخانه چینی سازی دایر کرده بود، تاریخ انقلاب فرانسه را از برداشت و در صحبت‌های خود مثالهای زیادی از آن می‌آورد. وی از جمله افرادی بود که در جنبش مشروطیت به ویژه در جنگهای داخلی تبریز با اینکه منشأ خدمات برجسته بوده و نقش مؤثری داشته ولی هیچ موقع ظاهر نمی‌کرد و فعالیت‌های خود را به رخ مردم نمی‌کشید، او حین سفر از گرجستان، ماهها در تفلیس می‌ماند و با آزادیخواهان آنجا تماس پیدا میکرد، در جریان تماسها با شاد روان دکتر نریمان نریمانوف نیز دیدار می‌کرد، در نتیجه ملاقات و همفکری با آزادیخواهان قفقاز و ترکیه و مطالعه های تاریخی، فکر آزادیخواهی در مسیونج گرفت و رشد کرد و او را به یک انقلابی تمام میار تبدیل کرد در نتیجه عوامی که شرح داده شد او را به فکر تأسیس فرقه اجتماعیون عامیون سوق داد، ظاهرزاده بهرآد که خود یکی از مجاهدان بوده در کتاب قیام آذربایجان در انقلاب مشروطیت ایران درباره علی مسیو چنین مینویسد:

"علی مسیو مرد فولادینی بوده و اعصاب او از هیچ پیش آمدند متاثر نمی‌شد، نام کمیته حزب اجتماعیون عامیون را مرکز غیبی گذاشته بود تا کسی با ساسی دسترسی نداشته باشد، در مالهای نخست که امتیث شهر را مجاهدین بعهده گرفته بودند وشی نبود که دسته‌های مجاهدین با فراشهای قلعه بیگی ها تعادقهای خود داشته باشند

علی مسیو یا سه گروه بازی سیاسی داشت :

۱ - تشکیلات جابر دولت سابق (استبداد صغیر)

۲ - سیاستهای نمایندگیهای خارجی

۳ - اداره کردن خود مجاهدین

بدیهی است اداره کردن این سه رشته کارهای گوناگون محتاج استعداد فوق العاده بود، علی مسیو نه از تهدیدمی ترسید نه تطمیع او را رام می کرد، شبی نبود که چندین واقعه خونینی اتفاق نیفتد و برای حل موضوع نصف شب در منزل او را شکویند ولی او خواب نداشت و معضلات را حل میکرد.

این بود شمه ای از بیوگرافی علی مسیو که مبارزات و فداکاریهای وی زینت بخش صفحات این مجموعه خواهد بود، پیش از آنکه به شناختن وی و مرکزی غیبی پردازیم لازم است که مختصری در باره اوضاع آن روز ایران و وضع خاص آذربایجان بدانیم که چه علتها بی باعث شد که مرکزی غیبی تاسیس شود و باعث پیروز شدن مشروطیت و شکست خوردن استبداد صغیر شود.

" بایمباران مجلس ملی مصیبتی عظیم و یاسی بزرگ به عموم آزادیخواهان و وطنپرستان ایران روی آورد و درهای امید به روی مردم بسته شد... ولی در اینموقع بود که ستاره امید از افق آذربایجان طلوع کرد، یعنی آخرین شراره های خروش ملی با وجود خطر بسیار نزدیک خاموشی به ارز معجزه آسا از نو درخشیدن گرفت و نور آن به قزوینی یافت، تا... اتفاق ایران را که زیر ظلمت استبداد رفته بود، آهسته آهسته روشن کرد." (*)

علت اینکه بعد از بمباران مجلس شورایی توسط محمدعلیشاه قاجار عموم آزادیخواهان و میهن دوستان مایوس شدند و اینکه چرا - این آذربایجان بود که آن یاس عمومی را به نور امید همگانی مبدل کرد از به تفحص در تاریخ دارد، بعد از صدور فرمان مشروطیت آزادیخواهان تهران و سایر شهرستانها به این فرمان دل خوش کردند و با خوش بینی چشم به درباریان داشتند که خواستهای ملت را اجرا کنند.

(*) دکتر رضا زاده، وفق، مردان خود ساخته ص ۸۱

شکست را از فلاکت نجات دهند، آنان می خواستند همه چیز را با زبان
 و اندرزهای عاقلانه درست کنند و به جنگ و خونریزی نیازی نمی-
 نمود چنانکه تجربه های تاریخی قدیم و معاصر در دنیا نشان می دهد
 پس روش مسالمت جویانه تا کنون هیچ ملت رنج ندیده را از قیام
 و استعمار و استثمار رها نکرده است. ولی تنها نقطه ای که بنا بسابقه
 انقلابش اعتماد به حیات حاکمه نداشت و به قول آنها واقعی نمیگذاشت
 شهر قهرمان تبریز بود. در این زمان بایست نهاد تنی چند از
 رهبران هوشیار و دور اندیش تبریز، در این شهر به تربیت گاه در مجاهد
 پرداخته شد ولی در تهران و سایر شهرستانها حکم تاریخ ناشنیده
 ماند بدین علت بود که کودتای ضدانقلابی محمدعلی میرزا در سراسر
 ایران موفق شد و تنها شهر تبریز به جهت آمادگی های قبلی و درک ضرورت
 تاریخی، یکسال تمام در برابر نیروهای استبداد ایستادگی کرد و
 موفق به شکستن دژ استبداد گردید. لازم است قطعه شعری را که در وصف
 حال آن روز تبریز سروده شده بازگو شود:

تبریز دلاویز در این وقعه بحران
 بر خود نپسندید که چون سایر بلادان
 گیلان و عراق و طبرستان و خراسان
 شیراز و صفاهان و لرستان و خوزستان
 گرده به اجاسی که سزانیست بپایان
 زان بهر نجات همه مردم ایران

مشروطه پرست آمد و مشروطه نگه دار

خاندان بهر زحیل را
 برین طلبید عز و جل را
 به خیر داد فقیران دول را
 مانیز شریکیم حقوقات ملل را
 فرمان نبریم این سیه درد و دغل را
 منت نکشیم این دو ستم کور و کجمل را

با بودن سردار وفادار چو ستار

— محمد اسماعیل عطااله زاده مازندرانی

در رمای کتایون

من این غزل به رمای تو میکنم آغاز
تو ای رشته صفت بازشنگان و ساز
چرا و فتا و چنین ترک آشیان کردی
چه شد که قهر نمودی نیایدی از ناز
چنان پردی از این خاکدان تیره و دست
نه خود بیایدی و نه بیایدت آواز
کنون کبوتر نازم کجای پردیستی
سوی بهشت برین کرده یقین پرواز
شکفت غنچه‌ی زیبا چو اشکای پرپر
اجل نیب زد و گفت بر دو گوشت راز
فراق تو ابدی گشت و اختیاری نیست
از این سفر که تو رفتی کسی نیاید باز
تو ای فلک چه جفا کار و کجمدارستی
ز دی تپانچه به رخسار امل از نیاز
جفا نمودی و افسردی و به برتری
هر آن گل که به پرورشش خود از آغاز
من از زبان همین شهریار میگویم
تو ای کریم خطا پوش در تب سبزه نواز
«نیسکم مگر ارب ولی شنیدستم
کریم داده‌ی خود را نمیستاند باز»

منبر که بیگدلی از ماتمت شود در خون

سیاه جامه شود تا ابد به سوز و گداز

۱۲ فروردین ۱۳۵۹

ای کتایون دختر جوانم که برادر خوانده‌ام جناب آقای م. پ. داغدیبه که در
بهار زندگی به پرورد و غنچه‌ی وجودش پرپر شد. غ. بیگدلی

علی آقا کورچایلی نین واختسیر وفاتی

آلدیقیمیز خبره گوره هله حیات و یارادیجیلیقی نین چیچک لشمه دؤورونو ، ادبی فعالیتی نین قیزقین انکشاف گونلرینی کفچیرن استعدادلی شاعر و گؤزهل انسان علی آقا کورچایلی اوزون سورن آغیر خسته لیکدن مونرا (۱۱ - فوریه ۱۹۸۰) باکی دا وفات ائتمیشدی .

علی آقا کورچایلی ۱۹۲۸ - نجی ایله آرازین او تایندا کور - قارا قاشلی کندینده آنادان اولوب ، اوشاقلیق ایللرینی ده اقله اورادا کفچیرمیش ، اونون ایلک گنج لیک دؤورو ایکینجی جهان معاربه سی نین طوفانلی و آغیر ایللرینه تعادف ائدیپ ، بو اولوم - دیریم ایللری نین گرکین و فعیتی اونون گله جک حیاتی نین تمه لینی قویماق اوچون بؤیوک بیر حیات مکتبی اولموشدور . او ، قانلی معاربه نین نه کیمی فاجعه لر توره تمه سیخی گؤزلری ایله گوروب حرب دهشت و جنایت - لریندن توره ن فاجعه لرین مشاهده چیمی اولموشدور . بودور کی ، علی آقا کورچایلی بوتون معنالی عمرو بویو ، ملح ، جفا ، قارداشلیق ، دوستلوق ، دینج یاشاماق ، قورماق و یاراتماق طرفداری اولوب ، حربه قودورقانلیقا ، فاشیزمه ، تجاوزکارلیقا قاطی دشمن کسلیپ ، بشریتی ملح و قارداشلیقا و حقیقی انسان اولماقا دعوت ائتمیش ، اوزو ده بخله اولموشدور .

علی آقا کورچایلی هله ۱۷ - ۱۸ یاشلاریندان و ایلک یارادیجلق دؤوروندن اوز یاشیدلاری و تایی - توشلاری آراسیندا حرارت و صمیمیتله قارشیلانیب ، ایکینجی جهان معاربه سیندن مونرا یارانان ادبی گنج - لیک محیطی ایجه ریسینده تدریجا حرمت و محبت قازانیپ ، بیر گنج و استعدادلی شاعر کیمی تانیلماقا باشلامیشدی . شاعر گئت - گتده اوز گولر اوزو ، نجیب خلعتی ، یوکسک خلق سئوهرلیک و وطنپرورلیک حسی ، مترقی فکری و شالاه طبعی و استعدادی ایله هامی نین دقت مرکزینده جایانمیش ، اونون گوتوردوگو هر بیر آددیم گله جک اوچون بؤیوک بیر یامیپد وعد ائتمیشدیر .

گون گنجدیکجه سئویملی شاعرین گؤتوردوگو متین آددیملار. یازیب یاراتدیغی گؤزهل اثرلر خلقین اونا بسله دیگی بوتون امید وانتظاری دوغرولدوب، شاعری وطنداشلارینا سفودیرمیشدیر.

علی آقا کورچایلی ائوزوندن صوئرا رنگین بیر ادبی میراث قویو گئتمیشدی. اونون رئالیسم اصولدا و نیک بین روحدا نظمه چکدیگی اثرلری خلق کوتله لری طرفیندن مارق و هوش له اوخونموش، صمیمیت و فرجه قارشیلانمیشدیر.

شاعرین: "سلام گله جگه"، "گؤزه للیک"، "حیاتین دولابلاری" و "دنیا اووجومدادیر" کتابلاری اوخوجولارین دقت مرکزینده دایا تمیش خصوصیه مرحومون صونوجو اثری اولان "بوتولوک" کتابی دولست مکافاتینا تقدیم اولونوب، مؤلفینه درین شهرت قازانمیشدیر. علی کورچایلی نین "چشمه لر"، "منه یاشاماقی اوگورت"، "سن له منی" کیمی گؤزه ل یازیلاری شاعرین قدرتلی الهام، آخار، طبع و گوجلر قلمی نین اونودولماز محصولودور.

مرحومون بیر چوخ شعرلرینه ماهنی ورماتس^(۱) لار بسته له نیب آبی اکرانلار واسطه سی ایله انگین فضل لارا گؤنده ریلیب، عموم دنیا اختیارینا وئریلمیشدی. بوتون بوئلار مرحوم علی آقا کورچایلی نین هر طرفلی بیر صنعتکار اولوب، شاعرانه و نجیب حیاتى نین جانلی ثبوتیدیر. مرحوم علی آقا کورچایلی ادبی محیط ده بیر اجتماعی خادم کیمی ده ائوزونو تانیتمیشدی، شوروی آذربایجانی یازیچیلار جمعیتی نین اورگانی اولان "آذربایجان" مجله سی نین تحریریه هیئتی تین عضو، صون زمانلاردا تشکیل اولونان "یازیچی" نشریاتى نین باش محریری و بیر سیرا دیگر بوکیمی اجتماعی وظیفه لرده چالیشان گؤزه ل شاعر و نجیب انسان عزیز قارداشیمیز مرحوم علی آقا کورچایلی نین واختسیر اولوموشو بوتون آذربایجانلیلارا اوره کدن درین جزن ایله باش ساغ - لیغی وئره رک، ائوز کدر، و تاثراتیمیزی عصریمیزین بؤیوک شاعری استاد محمدحسین شهریارین آشاغیداکی بیایاتی سسی ایله افاده ائدیپک:

خزان گلدی گول آپاردی	بیر شیدا بلبل آپاردی
بیزده یانددیق کوله دوندوک	یقل ده گلدی گول آپاردی
"وارلیق" مجله سی نین تحریریه هیئتی	

علی آقا کورچایلی نین اولومو مناسبتیله

ح . م . م . (ساوالان)

شاعر اولمز . . .

سن منیم کدرلی طالعهمه باخ ،
گلیر جان ائویمه نه خبرلریم .
گوزلریم یول چکیر ، قولا غیم قورخاخ ،
دوشور اولدوزلاریم ، باتیر اولکهریم .

باشیمدا ن چیخما ییب " سهند " ین غمی ،
آیری بیر کون الدن " کورچایلیم " گئدیر .
غملی شعریتین گوزده شبنم غمی ،
دوروب ساکت باخیر ، دالیر ، سئیر ائدیر .

بیردن دوشوب ایتیر دگرلی قاشیم ،
ایتیر گوهرلریم ، ایتیر ، دالبا دال ،
کدرلره دالیر بو غملی باشیم ،
سن گلیر فلکدن ، یانا - یانا قال !

دویغولاریم ، ایندی سئویر قصه‌نی ،
 اوگره‌نیشیک‌لی لر (■) کیمیدیر حالیم ،
 او ، اوزی تاپشیریب‌کی ، (سله منی) ■■
 سسلیرهم ، هاردا سان آها ، بی ... کورچا ... یلیم ...

کورچایلی دنیا یا گلیب‌ده کؤچدی ،
 اقلینه شعر قوشوب ، شودی یوردونی ،
 او ، کؤزه‌للیک‌لری یاده تک ایچدی ،
 غمری ، بیتمه‌میش بیر کؤزه‌ل سنفونی .

کؤسته‌ردی طبیعت کؤزه‌للیک‌لرین ،
 اوخشادی یوردونون گولون ، چیچه‌کین ،
 اونون دویغولاری گوییلردن درین ،
 آچمیشدی اقلینه شاعر اوره‌کین .

یوخ - یوخ او ، اولم‌دیب ، ساق‌دیر هله باغ ،
 گورور سن اعلیم‌سز گووه‌نیر اونا ،
 شاعر اولسه اولر بوتون باغ‌جا ، باغ ،
 اونو ، ایستک‌لی لر آلیب یاغ‌ریشما .

تهران - اردیبهشت - ۱۳۵۹

■ اوگره‌نیشیک‌لی = معتاد دشمک‌دیر .
 ■■ کورچایلی (سله منی) شهرینه اشاره‌دیر .

توجه

- ۱- خواستاران اشتراک‌الشمی توانند مبلغ آبونمان سالیانه (۸۰۰ ریال) را از نزدیکترین شعبه هر یک از بانکها بحساب شماره ۲۱۶۳ بانک ملی ایران (شعبه داریوش خیابان بهار) واریز نمایند و رسید آنرا بضمیمه نشانی خود بآدرس مجله (خیابان مصدق-کوچه بیدی-شماره ۱۷-تهران) ارسال فرمایند.
- ۲- شماره‌های گذشته مجله وارلیق را می‌توانید از کتابفروشی‌های مقابل دانشگاه تهران تهیه نمایید.
- ۳- حسن تشکر و ستا سگزاری از همکاری پیدریغ نویسندگان مجله وارلیق باستحضار میرساند نظر باینکه تعداد صفحات مجله محدود است باکمال تأسف نمیتوانیم همدی‌نامه‌ها و مقالات و اشعار مشهوریان عزیز را چاپ نمائیم ضمناً برای رعایت شرایط و موازین علمی خواهشمندیم در آخر مقالات مآخذ و منابع مورد استناد و استفاده را عرفوم فرمایند و در ترجمه‌ها و ترانسکریپسیونها ضمن رعایت امانت و وفاداری بمتن در صورت حذف و یا اضافه و یا تغییر کلمه و یا قسمتی از متن تذکر لازم را در پائین مقاله بدهند.
- ۴- جلد اول تاریخ ادبیات آذربایجان از قرن ۱۳ تا آخر قرن ۱۹ میلادی تحت عنوان «آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش» از چاپ خارج شد مشهوریهایی علاقمند میتوانند از انتشارات فرزانة ویسا ایر کتابفروشی‌های مقابل دانشگاه خریداری و یا با پرداخت ۳۰۰ ریال توسط آدرس بانکی مجله و ارسال رسید آن بدفتر مجله یکجلد از این کتاب را تهیه نمایند.
- ۵- مجموعه ده شماره سالیانه مجله در یک جلد منتشر شد علاقمندان میتوانند هر چه زودتر قبل از اتمام آن از انتشارات فرزانه و دیگر کتابفروشی‌های روبروی دانشگاه تهیه نمایند.
- ۶- حرمشلی اوخوجولار، وارلیغا علاقه بملیه‌نلر «وارلیق» مجله‌سی اؤز ادبی و فرهنگی حیاتی‌نا ادامه وئرمگده سیزین مادی و معنوی یاردیمیزا احتیاجی وار. اؤز سئویملی «وارلیغی» نیزین یاییلماسیندا اشتراک‌الدین و اوننی اخوماشنی علاقه‌مندلره توغیه‌لدین.

وارلیق

مجله ماهانه فرهنگی، ادبی و هنری

(به زبانهای فارسی و ترکی آذری)

تحت نظر هیئت تحریریه

صاحب امتیاز و مدیر: دکتر جواد هیئت

محل اداره: تهران، خیابان مصدق، کوچه بیدی شماره ۱۷

تلفن { ۶۴۵۱۱۷
۷۶۱۸۳۶ }

چاپ کاویان - میدان بهارستان

قیمت ۷۰ ریال

کتابچیلاردا

- ۱- کتاب البیان فی تفسیر القرآن. مترجم: شیخ الاسلام محمدحسن مولی زاده شکوی. ایکلی جلدده تورکجه یازیلیمیش و قمدا چاپ اولموشدور. صاتیق یرلری: تبریز کتابخانه صابری و تهران انتشارات وفا خیابان ناصرخسرو کوچه نایب.
- ۲- آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش. یو کتاب دکتر جواد هیئت طرفیندن تألیف ائدیلمیش. کتابدا ۱۳- انجو عصردن ۲۰- اینجی عصره قدر آذری شاعرلری نین حیاتی و اثرلری و شعرلری (تورکجه و فارسجا) حقیقته ییغجام شکلمده معلومات و نمونه لروئریلمیشدیر. اؤلکه میزده ایلك دفعه چیخان بوکناپین اوخونماسینی اوخوجولاریمزا و بوتون ایران تورکلرینه توصیه ائدیریک.
- ۳- سئزیم قلی. توپلایان یحیی شیدا. علی نظامی نین شعرلری ویا آذربایجانین ایکینجی هوپ هوپی چاپدان چیخدی.
- ۴- دان اولدوزی. زنجان شاعرلری نین آنادیلینده سؤیله دیکلری شعرلر مجموعه سی دیرو آقای سیداسدالله جمالی طرفیندن توپلانمیش و زنجاندا چاپ ائدیلمیشدیر. بو کتابی عزیز اوخوجولاریمزا نسکیل ائدیریک و گلجه صایبیمیزدا یوباره آقای پیرهاشمی طرفیندن یازیلان مقاله نی نشر ائده جگیز.
- ۵- آذربایجان معاصر شعر نین نمونه لری. عزیز محسنی
- ۶- فداکاران فراموش شده. تألیف دکتر س. جاوید
- ۷- امثال و حکم در زبان محلی آذربایجان. تألیف علی اصغر مجتهدی. تورکجه آذری آتلا سؤزلری فارسجا ترجمه لریله بیرلیکده یازیلیمیش و تبریزده چاپ ائدیلمیشدیر.
- ۸- حکایه لر مجموعه سی «قارتال» مؤلفی گنجعلی صباحی نین تورک دیلینده «حیات فاجعه لریندن» آدلی حکایه لر مجموعه سی منتشر اولوب. معبر کتاب ساتانلاردان آلابیلر سینیز.
- ۹- «شهریار و حیدر بابا» مکتوبلار و نظیره لر: عصریمیزین بویؤک و مشهور شاعری استاد محمد حسین شهریارین آرتیق چوخدان دیرکه، شهرتی سرحدلری آشیب، شاعری عموم دنیا و بشر مقیاسیندا سؤدیر میشدیر.
- شاعرین اولمز و مثل سیز منظومه سی اولان حیدر بابا یا سلاما شمالی آذربایجاندا بیرچوخ نظیره لر، جوابلار یازیلیب، شاعره منظوم مکتوبلار لامراجعه لر اولموشدور.
- بوپاخینلاردا «انتشارات فزانسه» بونظیره، جواب و مکتوبلاری شاعرین بعضی شعرلری ایله بیرلیکده نشر ائدییر میشدیر.
- بونفیس اثری باکی نین مشهور و گؤزل رسامی فخرالدین علیزاده نین میناتورلاری داها گؤزل لشدیر میشدی.
- «وارلیق» مجله سنین هیئت تحریریه سی بویدیعی و گؤزل اثرین چاپ و نشر اولونما سینی تبریک ایدرهک، انون اوخونماسینی سفارش ایدیر.